
Padre versus Pappa

- **en kvalitativ komparativ studie om mäns erfarenheter och attityder till faderskapet i Spanien och Sverige**
-

*Examensarbete i Europakunskap
VT 2010
Författare: Louise Maria Andersson
Handledare: Sofia Engström*

Abstract

Different institutional and culture contexts are argued to create differences in fathers practices and attitudes toward fatherhood. By in-depth interviews with swedish and spanish fathers, this Bachelor thesis aims to describe fathers experiences and attitudes toward fatherhood and how they relate to the institutional and culture context. The selection of swedish and spanish fathers aims to illustrate differences and similarities in two welfaremodels that differ. The main difference was how social policy provoces differences in the distribution between paid and non-paid work, where the spanish fathers remain as the main breadwinner. Differences also appeared in attitudes toward formal care. Similarities that were found can be related to genderstructures. Both the spanish and the swedish fathers adopted the “new-fatherhood” image - they incorporated care-giving and closeness to their own fatherhood. However the fathers care differed from mothers, being based on out-going activites while mothers remained in the private sphere.

Keywords: fathers, fatherhood, social policy, family policy, gender structure, welfare state, “new-fatherhood” image, masculine care, hegemonic masculinity, Spain, Sweden

Sökord: fäder, faderskap, familjepolitik, genusstruktur, välfärdstaten, barnorienterad maskulinitet, maskulin omsorg, hegemonisk maskulinitet, Spanien, Sverige

Title: Padre versus Pappa – en kvalitativ studie om mäns erfarenheter och attityder till faderskapet i Spanien och Sverige

Author: Louise Maria Andersson

Tutor: Sofia Engström

Spring Semester 2010

Pages:43

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	4
1.1. Disposition	5
2. Syfte och frågeställningar	5
3. Teoretiska ramverk och tidigare forskning	6
3.1. Välfärdsstaten – den institutionella och strukturella kontextens betydelse för kombinationen av arbete och omsorg	6
3.1.1. Struktur och sociala positioner	6
3.2. Välfärdsstaten eller kulturen?	7
3.3. Faderskapet och välfärdsstaten	8
3.4. Om manligt och kvinnligt	10
3.4.1. Hegemonisk maskulinitet	10
3.4.2. Social klass och maskulinitet	11
3.5. Tidigare forskning – Faderskapet	12
3.5.1. Brandth & Kvande – Masculinity and child care: the reconstruction of fathering	12
3.5.2. Lars Plantin - Mäns föräldraskap – om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet	13
3.5.3. Lisbeth Bekkengen – Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv	14
3.5.4. Laura Evelia Torres Velázquez – La paternidad: una mirada retrospectiva	16
4. Metod	17
4.1. Urval och avgränsningar	17
4.2. Utformning och genomförande	18
4.3. Etiska överväganden	19
4.4. Analysmetod	19
4.5. Studiens svagheter och styrkor	20
5. Att jämföra Sverige och Spanien	22
5.1. Spanien – Medelhavsmodellen	22
5.2. Sverige – Socialdemokratisk välfärdsregim	24
6. Resultat och Analys	25
6.1. Presentation av intervjupersonerna	25

6.2. Fadersrollen – att vara en bra pappa	26
6.3. Maskulin omsorg	29
6.4. På hemmafronten – att vara jämställd sin partner	32
6.5. Arbetet och faderskapet	35
6.6. Föräldradidighet	38
6.7. Formell och informell omsorg – idealbilden för omsorg	40
7. Sammanfattning	44
8. Referenslista	46
Bilaga: Intervjuguide	
Resumen en español/Spansk sammanfattning	

1. Bakgrund

På hemsidan SerPadres.es, att vara förälder, ges möjligheten för pappor att genomföra ett test. Testet heter *"Hur är du som pappa? Sätt dig på prov!"* och innehåller 16 frågor om allt från blöjstorlekar till hur mycket man bör klä på barnet när det är kallt. Den slutgiltiga frågan är vem som besöker hemsidan mest: du eller din fru? Oberoende av vad man svarar kommer det rätta alternativet upp: "om det valda svaret är du, gratulerar!".

Förändrade familjenormer och ideal om den barnorienterade mannen är något som nyligen har fått genomslagskraft i Spanien. Mamman liksom pappans roll är inte längre lika klart definierade som i den traditionella könsfördelningen (Alberdi 1999; Torres Velázquez 2004). Ovanstående kan fungera som ett exempel på tendenser av denna förändringsprocess. Dessa ideal är dock något som oftast inte omsätts i praktiken. Medan andelen kvinnor som förvärvsarbetar stadigt ökar, går ökningen i mäns delaktighet av det obetalda arbetet betydligt långsammare (Hobson & Morgan 2002, 3). Lagstiftning om föräldraledighet och en begränsad familjepolitik fortsätter även signalera en traditionell fördelning av omsorgsansvaret (Moreno Mínguez 2009).

Till skillnad från Spanien har den diskursen om den barnorienterade mannen en längre tradition bakom sig. På 1970-talet fick fäder ta del av kampanjer såsom den berömda viktlyftaren Hoa-Hoa Dahlgren hållandes en bebis i armarna. Budskapet var att faderskap och omsorg var något maskulint (Bergman & Hobson 2002, 107). Samma årtionde blev Sverige även första land att införa pappaledighet. Detta skulle uppmuntra fäder att ta större del av omsorgsansvaret. Ett andra steg i jämställdhetsprojektet var att införa en reserverad månad, vilken idag uppgår till 60 dagar, för vardera föräldern (Ibid., 108-109). Trots att detta signalerar en könsneutral fördelning av omsorgsansvaret tenderar kvinnor att ta ut den största delen av föräldraledigheten (Bekkengen 2002; Platin 2001). I en artikel ur DN (2010-04-17) har fäders föräldraledighet beskrivits som en "mysbonus", som något kul och självutvecklande för pappor. Tidigare forskning har även ifrågasatt den positiva bilden av "den nya fadersrollen" (Bekkengen 2002; Brandt & Kvande 1998).

Institutionella förutsättningar får betydelse för mäns och kvinnors praktiker. Trots detta fortsätter män inneha rollen som främsta familjeförsörjare. Detta blir tydligt i det svenska exemplet där män tar ut en betydligt mindre del av föräldraledigheten. Kvinnor i Sverige tenderar även i högre grad att deltidsarbeta till skillnad från männen (den Dulk & van Doorne-Huiskes 2007, 49). Mot bakgrund till detta blir det intressant att studera fäders konstruktion

av faderskapet i två välfärdstater som skiljer sig betydligt åt. Detta handlar såväl om normer såsom faktiska handlingar.

Kvalitativa studier över svenska fädernas faderskap finns i rikt omfattning. Liknande studier över spanska fäder är däremot begränsad. Komparativa studier över mäns och kvinnors fördelning av betalt och obetalt arbete mellan olika välfärdstater är främst av kvantitativ karaktär. Att genomföra en kvalitativ studie över svenska och spanska fädernas faderskap blir därför intressant eftersom det tillåter att gå djupare in i fädernas erfarenheter och attityder till faderskapet. På vilka sätt skiljer sig dessa åt? Och var går det att finna likheter?

1.1. Disposition

Nedan kommer studiens syfte och problemställning presenteras. Därefter kommer jag i punkt 3 att ta upp teoretiska ramverk och tidigare forskning som blir relevanta för analysen. Mitt val av metod, urval och avgränsningar, analysmetod och studiens svagheter och styrkor tas upp under punkt 4. Den svenska och spanska välfärdstatens utformning beskrivs sedan i punkt 5. Därefter kommer resultat och analys att presenteras och avslutas med en sammanfattning av studien.

2. Syfte och problemställning

Med bakgrund av inledande kapitel är mitt syfte att studera fädernas erfarenheter av faderskapet och attityder till fadersrollen och hur dessa förhåller sig till den institutionella och kulturella kontexten som de befinner sig i. Studiens tanke är att belysa fädernas *egna* upplevelser av faderskapet. Valet av *spanska* och *svenska* fäder syftar till att jämföra faderskapsrollen inom två välfärdstater som skiljer sig betydligt åt. Dessa skillnader skulle kunna vara kulturella såväl som institutionella. Genom att studera fädernas erfarenheter och uppfattningar inom två olika välfärdsregimer syftas till att förstå de skillnader som strukturella faktorer kan bidra med, men även att urskilja likheter som kan verka utanför dessa. De övergripande frågeställningarna som jag med denna studie kommer att söka svar på är:

- Vilka skillnader i erfarenheter av faderskapet och attityder till fadersrollen finns mellan de spanska och svenska fäderna?
- Vilka likheter går att urskilja hos de spanska och svenska fäderna?
- Hur förhåller sig dessa till den institutionella och strukturella kontexten som fäderna befinner sig inom?

3. Teoretiska ramverk och tidigare forskning

I denna del kommer jag att behandla teoretiska utgångspunkter, samt tidigare forskning inom området, som är relevant för studien.

3.1. Välfärdsstaten – den institutionella och strukturella kontextens betydelse för kombinationen av arbete och omsorg

Välfärdsstaten får betydelse i och med att det skapar en strukturell och institutionell kontext som samtliga invånare förhåller sig till. Detta kan betyda större eller mindre möjligheter för kvinnor och män att kombinera obetalt och betalt arbete genom statlig intervention. Esping-Andersen (1999) inkluderar genusaspekten i sin välfärdsmodell genom att inkorporera begreppen de-familjistiska och familiaristiska välfärdsregimer. Detta innebär en uppdelning mellan välfärdsstatsmodeller där de-familjistiska välfärdsstater förser familjer med resurser för att avlasta familjen med omsorgsansvaret. Delar av omsorgen läggs därmed över på staten eller till den privata marknaden. Stöden kan vara direkta, såsom subventionerad barnomsorg och ekonomiska bidrag till familjer, eller indirekta såsom föräldraledighet. Inom familiaristiska välfärdsregimer är utgifter för familjepolitiken istället ytterst begränsad. Detta innebär att familjen istället fortsätter ha största omsorgsansvaret, vilket i praktiken i allmänhet innebär att kvinnor har omsorgsansvaret. Möjligheter för kvinnor att förvärvsarbeta ökar därmed inom de de-familjistiska välfärdsregimerna eftersom delar av omsorgen läggs över på andra institutioner än familjen.

3.1.1. Struktur och sociala positioner

Välfärdsstatens utformning kan visserligen verka alltför deterministisk när det kommer till människor livsval och praktiker. Det kan därmed inte förklara hur människor i liknande sociala positioner väljer olika livsbanor. Det blir därför nödvändigt att behandla relationen mellan aktör och struktur.

I denna studie kommer jag att utgå från den kritiska realismen. Enligt detta vetenskapliga perspektiv sker en central sammansmältning mellan *sociala strukturer* och *agentskap*: ”Strukturer existerar inte separat från individer; de utgör alltid såväl mediet som resultatet av en social handling” (Danermark et al. 1997, 94). Sociala strukturer villkorar individers och kollektivs handlingsmönster. Dessa strukturer kan vara sociala relationer såsom institutionella förutsättningar. Här ska påpekas att dessa kan vara aktiva såsom latent, dvs. de aktiveras och blir påtagliga först då de realiserar genom sociala praktiker, dvs. individers och kollektivs

handlingar. Detta innebär därmed att strukturerna inte är determinerande – individer och kollektiv innesitter ett aktörsskap vilket betyder att vi har förmågan att göra motstånd mot strukturer. Samtidigt föds vi in i olika sociala positioner som kan begränsa eller möjliggöra våra val av handlingar (Ibid., kap.4). Dessa sociala positioner kan bl.a. bestämmas av individens kön eller klasstillhörighet. Materiella såsom kulturella resurser och personliga egenskaper och krafter som individen har befogenhet över har betydelse för dess sociala position (Ibid., 106-107). Fäderna i denna studie kan sägas ingå i två olika sociala strukturer, vilket skapar olika villkor för männens faderskap. I detta fall finns en förmodan till att finna skillnader mellan fädernas erfarenheter av faderskapet. Samtidigt finns en möjlighet till aktörsskap, dvs. vilka likheter går att finna trots de institutionella skillnaderna? Emellertid kan det finnas strukturella likheter på andra nivåer, t.ex. rådande genusystem (se punkt 3.4.), och hur förhåller sig männen till dessa?

3.2. Välfärdsstaten eller kulturen?

Välfärdsstatsteorier visar på hur utformning av familjepolitiken skapar förutsättningar för faders och mödrars praktiker. Statlig intervention har visat bidra till en jämnare fördelning mellan kvinnor och män av betalt och obetalt arbete. Trots detta fortsätter kvinnor ha det huvudsakliga ansvaret för hem och familj (Crompton, Lewis & Lyonette 2007). Andra förklaringar till könssegregerade praktiker måste därför tas i hänsyn. Kulturella faktorer, såsom attityder och normer till könsroller måste lyftas fram.

Pfau-Effinger (1998) menar att förklaringsmodeller baserade på välfärdsstatens utformning är alltför deterministiska. Dessa är inte heller fullt benägna att förklara snabba förändringar i mäns och kvinnors beteenden. Variationer i mäns och kvinnors arbete och omsorg mellan olika länder måste därför förklaras med skillnader i kulturella traditioner. Enligt detta perspektiv är kvinnors och mäns sociala praktiker starkt influerade av dominerande normer och värderingar om den ”rätta” könsfördelningen av omsorg och arbete, vilket Pfau-Effinger (Ibid.) benämner som *genuskultur*. Denna genuskultur kan fungera autonomt, men är samtidigt kopplad till *genusordningen*, dvs. den strukturella kontexten som påverkar mäns och kvinnors praktiker. Dessa båda delar påverkar *genusarrangemanget*, dvs. mäns och kvinnors faktiska handlingar om hur ansvar för familj och arbete fördelas.

Enligt Kremer (2007) är det dock inte möjligt att förklara könssegregerade handlingar endast genom kulturella förklaringar. Välfärdsstaternas utformning är värdeimpregnerad – lagstiftning och familjepolitik skapar normer för vad män och kvinnor bör göra. Detta innebär

att kulturen finns inbundet inom staten snarare än utanför den. Familjepolitiken kan därmed sägas skapa en *idealtbild av omsorgen*.

Hakim (2000) menar istället att modeller baserade på välfärdsregimers utformning och kulturella förklaringar inte är tillräckliga då dessa inte kan förklara varför livsval skiljer sig åt mellan kvinnor och kvinnor och män och män inom en och samma välfärdsstat. Hon menar att moderniseringen av det västerländska samhället har inneburit en ökad frihet för kvinnor att göra självständiga val, därför måste även kvinnors och mäns egna preferenser för arbete och familj inkluderas i analysen. Visserligen nekas inte den kulturella och institutionella kontextens påverkan, men Hakim menar att denna minskat betydligt. Enligt *preferensteori* som Hakim (Ibid.) utvecklar i *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century* kan kvinnors val (och män) delas in i tre kategorier: hemcentrerad, anpassningsbar och arbetscentrerad. Den största andelen kvinnor återfinns i gruppen hemcentrerad och anpassningsbar, en kombination av omsorg och deltidsarbete. Den institutionella kontexten påverkar dock möjligheterna till att välja mellan dessa kategorier. Till skillnad från kvinnor har män mindre möjligheter att välja mellan dessa kategorier (Ibid., 257).

Sammanfattningsvis kan nämnas att såväl den institutionella såsom den kulturella kontexten samt att människors sociala positioner inom dessa påverkar deras livsval. Samtidigt är dessa inte determinerande utan utrymme kan finnas för individuella strategier efter egna preferenser. Oberoende välfärdsregim fortsätter kvinnor ha det huvudsakliga över hemmet. Dessa teoretiska utgångspunkter behandlar främst kvinnors förvärvsarbete och omsorgsansvar. Men hur kan vi då se på mäns och faders sociala position inom välfärdsstaten och hur kopplas detta till faders omsorg?

3.3. Fadernskapet och välfärdsstaten

Hobson och Morgan (2002, 9) bygger upp en tredelad triangelmodell för de interagerande delar som påverkar förutsättningar för faderskapet och synen på fadersrollen. Dessa behandlar relationer som rör såväl strukturella som relationella faktorer, samt själva faderskapet. Ur denna aspekt måste faderskapet studeras utifrån dessa olika komponenter som kan påverka faders praktiker.

Den institutionella triangeln syftar till relationerna mellan staten, arbetsmarknaden och familjen. Denna strukturella aspekt ser till vilken institution som har största omsorgsansvaret, det vill säga till vilken graden staten eller marknaden förser med omsorg och stöd eller om denna binds till familjen. (Ibid., 9).

Familjetriangeln avser relationerna inom hushållet mellan kvinnan mannen och barnet. Genom relationen mellan pappa, mamma och barn distribueras ansvarsfördelningen via förhandlingar mellan parterna om försörjar- och vårdnadsansvar. Både modern och fadern måste därför inkorporeras som aktiva deltagare för skapandet av faderskapsrollen. Dessa vardagliga praktiker som kan påvisas inom hushållet reflekterar även det samband som finns mellan den relationella aspekten och de strukturella förutsättningarna. Huruvida välfärdsstatens utformning bygger på enförsörjar- eller tvåförsörjarmodell tyder på normer vilket ansvar och vilka skyldigheter som attribueras till mamman och pappan. Faderskapet måste alltså ställas i relation till hemmasfären där ansvarsfördelningen för hem, barn och arbete förhandlas mellan parterna, samtidigt som dessa konfigureras efter de institutionella förutsättningarna (Ibid., 10).

I den tredje triangeln behandlar Hobson och Morgan själva faderskapet: hur fäder definieras, vilka rättigheter och skyldigheter som binds till faderskapet genom lagstiftning samt fäders faktiska handlingar. Begreppet *far* utgår därmed från hur lagstiftning definierar fäder, t.ex. i vilken grad som den biologiska fadern binds till faderskapet. Själva *faderskapet* går i större grad ut på en kulturell kodning av män som fäder, vilka attribut som tillskrivs en bra och en dålig fader. Detta innebär även rättigheter, skyldigheter, ansvarstagande och status som tillskrivs fäder. Den institutionella utformningen kan på så sätt fungera normerande för hur män bör agera som fäder. Män skapas därmed som fäder genom rättigheter och skyldigheter gentemot barnet. Den tredje interagerande delen handlar om *fathering* vad fäder faktiskt *gör*. Detta kan hänvisas till relationen mellan modern och fader och de vardagliga förhandlingarna om ansvarsfördelning kring omsorg och arbete (Ibid., 10-11).

Enligt detta perspektiv skapar lagstiftning och socialpolitik normer för faderskapets innebörd. Att studera faderskapet i relation till välfärdsstaten blir därför relevant eftersom de ger olika förutsättningar för män som fäder. Här ska även nämnas att män innehar olika sociala positioner inom den institutionella kontexten vilket innebär olika möjligheter och begränsningar (Morgan 2002). Samtidigt fungerar detta inte determinerande för fäders praktiker, individuella strategier för faderskapet enligt fäders egna preferenser samt den relationella kontexten får även betydelse för vad fäder faktiskt gör. Andra aspekter, såsom relationen mellan modern och fadern och fäders faktiska praktiker, måste därför även ha i åtanke. Dessa delar fungerar interagerande, dvs. att samtliga måste studeras för att förstå fäders konstruktion av faderskapet.

Dock kan vi ej begränsa faderskapets konstruktion endast till de nationella gränserna. Som ovan nämnt bidrar välfärdsstatens utformning till att bestämma de normer för fadersrollen

vilka påverka mäns livsval som fäder. Individuella preferenser påverkas även av den ökade globaliseringen i och med influenser från multinationella företag och politiska diskurser. Drivandet från EU av en utökad föräldraledighet som även riktas till män har t.ex. påverkat Spaniens familjepolitik och även medvetandet bland spanska män och kvinnor. Detta ökade medvetandet genom de globala tendenserna påverkar även synen på faders- och modersrollen och måste därför räknas med i de individuella preferenserna som inte alltid samstämmer med den strukturella och kulturella kontexten inom nationens gränser (Hearn 2002).

Senare i studien kommer jag att gå närmare in på respektive välfärdsregims utformning (se punkt 5) för att ge en bild av den strukturella kontexten som fäderna befinner sig i.

3.4. Om manligt och kvinnligt

Diskurser om manligt och kvinnligt blir relevant eftersom de möjliggör och begränsar kvinnors och mäns praktiker. I detta fall kommer jag att utgå från att genus är något som vi socialt konstruerar. Det handlar om en genusordning – en social struktur av föreställningar om manligt och kvinnligt. Denna sociala struktur utgörs av genusrelationer mellan kvinnor och män - de skapas genom det sociala samspelet och kommer i uttryck i de vardagliga handlingarna och språket. Genus kan därmed ses som olika attribut och egenskaper som vi tillskriver könen. Individens handlingar styrs mer eller mindre av dessa mönster. Detta betyder dock inte en fast dikotomi, utan reproduceras och förändras genom människors vardagliga handlingar. Genom att strukturer och maktrelationer förändras skapas även möjligheter att utmana dessa och förändra genusordningen (Connell 2003, 17-22; 76-77).

3.4.1. Hegemonisk maskulinitet

Genusrelationer handlar dock inte enbart om maktrelationen mellan kvinnor och män utan även mellan män och män. Individer agerar inte alltid efter mönstret och därför måste vi tala om multipla maskuliniteter där viss överordnas och andra underordnas. Denna maktrelation blir beroende av den kulturellt dominerande normen för maskulinitet. För att förklara denna genusrelation utgår Connell (2008) utgår från Gramscis begrepp *hegemoni* som refererar till den kulturella dynamik där den dominerande gruppen kan hävda och bevara en ledande position. Connells definierar hegemonisk maskulinitet som:

”den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet”(Connell 2008, 115)

Hegemonisk maskulinitet innebär ett kulturellt ideal för maskulinitet, där de män som praktiserar denna kan dra nytta av den patriarkala strukturen. Detta behöver dock inte betyda att den bärs av reella personer utan handlar snarare om dominerande normer för vad maskulinitet är. Få män praktiserar den fullt ut, genom att sträva att efterlikna denna kan män tillgodogöra sig fördelar från könsmaktsordningen. Det handlar om att genusrelationerna är dynamiska och därför kan man inte tala om låsta karaktärstyper för maskuliniteterna. Detta innebär att olika maskuliniteter kan inneha andra attribut men samtidigt vara delaktiga i den hegemoniska maskuliniteten. (Ibid., 117-118). Vissa författare talar även om att det inte enbart handlar om *en* hegemonisk maskulinitet, utan att detta snarare kan se som en kärna där ett plural av maskuliniteter kan vara verksamma (Demetriou, 2001). Maskuliniteter som inte sammanfaller med den hegemoniska maskuliniteten, t.ex. homosexuella män, subordineras andra maskuliniteter. Detta innebär även att underordnade maskuliniteter kan utmana rådande genusordningar.

Detta får betydelse för faders konstruktion av faderskapet eftersom männen samtidigt förhåller sig till diskurser om manlighet – det möjliggör och begränsar faders praktiker då de förhåller sig till en given genusordning.

3.4.2. Social klass och maskulinitet

Genusrelationer inbegriper alltså även maktrelationer mellan män. I min studie deltar fäder som är verksamma inom yrken utan krav på högskoleutbildning. Kvantitativa undersökningar över mäns föräldraledighet tyder på att det främst är högutbildade män som tenderar att ta ut en större del av föräldraledigheten (Bekkengen 2002). Enligt Brandth och Kvande (1998) möjliggörs ansvarstagande av omsorgen genom att dessa män kan sägas representera en hegemonisk maskulinitet, dvs. att deras sociala status gör det möjligt för dem att omdefiniera manlighetens gränser och göra faderskapet till en positiv manlighet. *Social klass* kan därför sägas vara av betydelse för studiet av mäns faderskap eftersom det innebär en specifik social position. I detta fall utgår jag från Engdahls och Larssons (2006, 232-237) tolkning av Bourdieus klassbegrepp. Detta innebär att klasskillnaderna utgörs av grupperns olika *habitus*, dvs. de olika livsstilar människor utvecklar. Dessa bygger på olika differentieringsprinciper såsom innehavet av ekonomiskt, socialt (personliga nätverk) och kulturellt (utbildningskapital, materiella objekt) kapital. Detta betyder dock inte att resurserna enbart befinner sig i yttre bemärkelser, utan att dessa internaliseras mentalt och förkroppsligas. Detta kan till exempel betyda kunskapen av att veta hur man ska röra sig, tala och tänka inom en specifik grupp, vilket uttrycker sig i olika typer av livsstilar.

En individs habitus får betydelse i det sociala fält som individen verkar inom. Enligt Bourdieu består samhället av olika samhällsområden (sociala fält) med specifika regler som bestämmer det sociala spelet. För att ges inträde till sociala fält krävs att aktören innehar kapital som är erkända inom dessa. En individs sociala position inom ett socialt fält bestäms därmed av dess habitus (Ibid., 229-232).

Att fäderna har liknande social position är därför av vikt då det påverkar deras aktörsskap inom olika strukturer (jmf punk 3.1.2.). Olika sociala positioner innebär även olika habitus, dvs. olika livsstilar. Detta kan innebära att hegemonisk maskulinitet får olika innebörd inom olika sociala fält samt att attityder kan skilja sig åt mellan sociala klasser beroende av olika habitus.

3.5. Tidigare forskning - Faderskapet

Kvalitativa studier om svenska fäders erfarenheter och attityder till faderskapet finns i rikt omfattning. Liknande forskning över spanska fäder och deras konstruktion av faderskapet var dock ytterst begränsad. De studier som jag nedan kommer att ta upp behandlar svenska och norska fäders erfarenheter och attityder till faderskapet. Dessa kan fungera som stöd för att jämföra de svenska och spanska fädernas erfarenheter och attityder. Den sista punkten av detta avsnitt handlar om spanska fäders erfarenheter av den egna faderns faderskap och hur det fått betydelse för deras konstruktion av faderskapet. Studierna kommer jag att använda som underlag för analysen av mitt resultat tillsammans med de teoretiska utgångspunkterna.

3.5.1. Brandth & Kvande – Masculinity and child care: the reconstruction of fathering

Brandth och Kvande (1998) har i artikeln *Masculinity and child care: the reconstruction of fathering* fokuserat på hur män inkorporerar omsorg av barn i deras konstruktion av maskulinitet genom djupintervjuer med 10 norska par där samtliga män hade utnyttjat delar av föräldraledigheten. En av de huvudsakliga frågeställningar om män som aktivt deltar i omsorgsarbetet kan ses som en subordinerad form av maskulinitet eller en utvecklad form av hegemonisk maskulinitet.

I resultatet, på frågan hur män konstruerar faderskapet, visade männen på ett starkt avståndstagande från deras egna pappor som till största delen varit frånvarande under deras egen uppväxt. Närhet till barnet var av stor vikt och rollen som familjeförsörjare kom i andra hand för männen. I brist på en förebild för fadersrollen lånade männen feminina attribut från modersrollen, såsom närhet och ömhet (Ibid., 299-300). Detta var möjligt utan att deras maskulinitet ifrågasattes. Brandth och Kvande (Ibid., 300) tolkar detta som att omsorg inte blir ett problem för männen eftersom de var höginkomsttagare med hög status och en fast fot

på arbetsmarknaden och därmed stod för en viktig del av familjeförsörjningen. De få män som kände svagare band till sitt yrke var de som presenterade föräldraledigheten som något problematiskt. De hann inte med saker som de hade tänkt som att bygga om huset och ägna sig åt fritidsintressen (Ibid., 309). Detta innebär att män, som kan sägas representera en hegemonisk maskulinitet har större möjlighet att omförhandla maskulinitetens gränser (Ibid., 311).

En annan aspekt är vad som händer i maktrelationen mellan partnerna då båda innehar samma socioekonomiska position. Detta skulle innebära en strukturell förutsättning för paret att dela mer jämlikt på ansvaret för hem och barn (Ibid., 301). Visserligen visar resultatet från de kvantitativa studierna på att fäder tar mer ansvar då de innehar samma socioekonomiska position som modern, dvs. att de i högre grad tenderar att ta ut föräldraledighet. Samtidigt visade resultatet i denna studie en annan bild av dessa mäns föräldraledighet - mäns omsorg värderades högre än kvinnornas. Män tenderade att hitta på saker med barnet utanför hemmet. De fortsatte ägna sig åt sina fritidssysslor, enda skillnaden var att de tog barnet med sig. Att vara föräldraledig innebar för männen att ta hand om barnet medan kvinnorna fortsatte stå för det huvudsakliga ansvaret för hushållssysslorna. Dessa aspekter av omsorgen, tillsammans med maskulina praktiker, tolkar Brandth och Kvande (Ibid., 302) som *maskulin omsorg*. Att misslyckas att ta sig an detta nya territorium betraktades även som någon omanligt.

Kvinnorna i studien beskrev männens praktiker i positiva termer och kände sig tacksamma för att de ville stanna hemma med barnet. Genom att denna värdesätts högre reproduceras den maskulina normen och männen fortsätter inneha en dominant position - männen tilläts att lämna ute hushållsarbete och konstruera faderskapet på egna premisser (Ibid., 301-305).

3.5.2. Lars Plantin - Mäns föräldraskap – om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet

I avhandlingen *Mäns föräldraskap – om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet* (2001) har Plantin intervjuat svenska fäder om deras faderskap. Plantin (2001) kritiserar den homogena bild som målas upp i tidigare forskning om fäders omsorg. Till skillnad från Brandth och Kvandes studie (1998) hade vissa av männens egna fäder fungerat som positiva förebilder för faderskapet. Det var inte enbart fadern eller modern som påverkade fädernas faderskap, utan detta berodde även på andra händelser i männens liv.

Majoriteten av paren betraktade sig vara jämställda oavsett socioekonomisk status. Tendensen fanns dock att män med högre utbildning tog större ansvar i hemmet än män med lägre utbildning. Gemensamt för männen var att försörjaransvaret för familjen fortsätter vara

ett grundläggande element för männens faderskap. Detta förklarar Plantin (Ibid.) med att kvinnor tidigare inkorporeras i föräldraskapet än männen. Under graviditeten läggs störst fokus från omgivningen på kvinnan medan männen hamnar i bakgrunden. Detta skulle kunna tolkas som en idealbild av kvinnan som första ansvarig för barnet medan mannen finns där som back-up. Detta visar sig även i uttaget av föräldraledigheten. Både yttre och inre förväntningar på moderskapet och faderskapet påverkar tendenserna i fördelningen. Kvinnans egna förväntningar, samt samhällets, gagnar kvinnans exklusiva rätt till mer tid till det nyfödda barnet. På samma sätt förväntas män ägna stor del i familjeprojektet genom att komma nära barnet och samtidigt agera som främsta försörjare och back-up för familjen. Plantin (Ibid.) menar även att den patriarkala strukturen, där män har större möjligheter att få högre inkomst och maktpositioner i arbetet än kvinnor, vilket innebar ett ekonomiskt rationellt tänkande där det blev naturligt att kvinnan tog större tid ledigt.

Mäns omsorg skiljde sig även från kvinnornas. Kvinnornas vård beskrevs som mer ompysslande och planerande i hemmet, medan män i större grad deltog i barnets aktiviteter utanför hemmet. Männen beskrev även sitt faderskap som en mognadsprocess, att man kom närmare sitt egna känsloliv och blev en helare person. Det fanns även en stor medvetenhet om att deras bild av sitt faderskap stämde överens med idealbilden för den barnorienterade mannen.

3.5.3. Lisbeth Bekkengen – Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv

I avhandlingen *Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv* (2002) har Lisbeth Bekkengen intervjuat svenska förstagångsföräldrar i två etapper. I det första stadiet var paren blivande föräldrar och fokus i intervjuerna låg på hur paret såg på det framtida föräldraskapet och om kombinationen mellan arbete och familj, samt hur de tänkt planera föräldraledigheten. I den andra etappen följdes paren upp om hur dessa förhållningssätt tillämpats i praktiken. Parens arbetsgivare och arbetskollegor medverkade även i studien för att ge en bild av de hinder och möjligheter arbetsplatserna innebar för männen och kvinnorna. Syftet är att identifiera strukturer och mekanismer inom arbets- och familjelivet som påverkar mäns och kvinnors relation till arbete och familj och hur detta kan relateras till fördelningen av föräldraledigheten mellan paret. De hinder för män som Bekkengen (Ibid., 19) utgår ifrån handlar om attityder på arbetsplatsen, traditionella könsroller, ekonomiska skäl och kvinnan som inte delar med sig av föräldraledigheten.

Huvudtesen i Bekkengens (Ibid.) analys är att män har ett större handlingsutrymme än kvinnor. Män kan välja nivå på engagemang för föräldraskapet medan kvinnor begränsas av sociala och biologiska skäl. Detta blir speciellt tydligt i uttaget av föräldraledigheten. Kvinnor och män kan stöta på samma hinder på arbetsplatsen, i och med den frånvaro som föräldraledigheten innebär, men skillnaden ligger i möjligheterna att hantera problemen. Nyblivna fäder kan välja att avstå från föräldraledigheten medan detta inte är ett alternativ för mödrarna. Ett ökat handlingsutrymme innebär således att dessa problem kan uppfattas som hinder för fäderna, medan de problem som uppstår för kvinnor automatiskt måste lösas.

Diskursen om kvinnors makt inom den privata sfären ses även som ett hinder för män att ta större omsorgsansvar för barnen och hemmet. Bekkengen (Ibid., kap.5) menar dock att det råder en underordning av kvinnan även på hemmafronten. Enligt Bekkengen (Ibid., 108-109) sker det ett *asymmetriskt rollövertagande* i relationen mellan kvinnan och mannen. Detta innebär att kvinnorna lever sig in i männens villkor och är lyhörda för deras önskemål och behov medan männen i lägre grad förstår kvinnornas upplevelser. I arbetsfördelningen mellan paret handlade det om att båda ska vara nöjda, men i och med att det asymmetriska rollövertagande ges mannens behov prioritet. Trots att kvinnan hinner skaffa sig mer erfarenhet under den första tiden hon är hemma med barnet blir det tabu att ifrågasätta mannens praktiker och de tillåts därför att handla på eget sätt. När dessa närmar sig kvinnans praktiker ges de även högre status. Mäns praktiker jämförs oftast med andra mäns praktiker och inte gentemot kvinnans. Ett mindre ansvarstagande för hem och barn kan därmed sägas få ett positivt bemötande eftersom det är bättre i förhållande till att inte göra någonting. Detta medför därför en reproducerande kraft av underordning av kvinnor i hemmet. I och med att kvinnan inte kritiserar mannen och tillåter honom att agera på sitt eget sätt utvidgas hans handlingsutrymme då han frigörs från huvudansvaret. Männen kan därför i större grad välja nivån på engagemang.

Bekkengen (Ibid., 200) behandlar även diskursen om den barnorienterade "nya mannen" i förhållande till den hegemoniska maskuliniteten. Liksom den hegemoniska maskuliniteten är det få män som lever upp till den barnorienterade mannen, men samtliga förhåller sig till den. Diskursen om den familjecentrerade mannen behöver alltså inte fullt ut omsättas i praktiken utan är förhandlingsbar för männen. I och med den allt högre status som den ger kan den sägas få en hegemonisk ställning för maskuliniteten och överordnas även kvinnor.

3.5.4. Laura Evelia Torres Velázquez – La paternidad: una mirada retrospectiva

Torres Velázquez (2004) pekar på behovet av förändringar av den maskulina identiteten och fadersrollen för spanska män i och med att den traditionella familjemodellen transformerats. I artikeln *La paternidad: una mirada retrospectiva* (Ibid.) har 18 spanska fäder intervjuats om deras upplevelse av sina egna fäders fadersroll och hur detta har påverkat deras faderskap. Flera av männen presenterade sina fäder som ”de los antiguos” (Ibid., 50), av det gamla, som fäder vars enda ansvar var att försörja familjen. De beskrevs som auktoritära och okänsliga, någon som man inte kunde prata med. Att de just benämns som ”en av det gamla” har Torres Velázquez i sin tolkning behandlat som förändringar av normer för fadersrollen. Männen talade dock inte om sina fäder i helt negativa termer utan beskrev det som att de inte kände till andra sätt att vara far på. Det förväntades av dem att agera på detta sätt som fäder och att de förmodligen ångrar detta idag. Torres Velázquez (Ibid., 55) har därmed utgått från att den egna fadern fungerar som en plattform för männens konstruktion av maskuliniteten och faderskapet.

I artikeln tar Torres Velázquez (Ibid., 48-49) upp tidigare forskning om betydande förändringar i bilden av familjen. Detta innebär att könsrollerna inom familjen är mindre klart definierade till skillnad från den traditionella könsfördelningen. Samtidigt är den egna fadern betydande för fädernas konstruktion av faderskapet. För fäderna betyder detta en konflikt då två motstridiga roller ligger till grund för konstruktionen av faderskapet.

4. Metod

I denna del kommer jag att beskriva de metodologiska val som varit nödvändiga för att genomföra studien. Jag kommer först att behandla urval och avgränsningar samt genomförande av djupintervjuerna. Därefter kommer jag att diskutera studiens svagheter och styrkor då dessa får en stor betydelse för studiens resultat. Sist men inte minst kommer jag att diskutera de etiska överväganden som jag tagit hänsyn till, detta för att i största möjliga mån skydda studiens deltagare både under och efter genomförandet av studien.

4.1. Urval och avgränsningar

De egenskaper som mitt urval har baserats på är fädernas sociala position och barnets ålder. I mitt urval har jag valt att begränsa mig till fäder som är verksamma inom ett yrke utan krav på högskoleutbildning. Högutbildade fäder tenderar i större grad att omsätta den barnorienterade mannen i praktiken (Bekkengen 2002; Brandth & Kvande 1998; Plantin 2001). Skillnader i attityder mellan män från arbetarklassen och högutbildade män kan finnas genom att deras habitus skiljer sig åt (jmf punkt 3.4.2.). Det är därför av mitt intresse att se hur de deltagande fäderna förhåller sig till diskursen om den barnorienterade mannen. En svaghet i urvalet är att två av de deltagande männen var egna företagare. Denna grupp kan vara svår att kategorisera som samma sociala position som de andra männen. Detta skulle kunna innebära att fäderna innehar olika habitus. Företagen som männen hade var dels en bistro där endast familjen arbetade, dels ett mindre snickeriföretag där mannen själv arbetade. Då dessa yrken inte har något krav på högskoleutbildning skulle det innebära att de innehar liknande habitus som de övriga fäderna.

I urvalet har jag inte tagit hänsyn till parternas sociala position. Det har heller inte funnits något krav på att modern och fadern ska leva tillsammans. Eftersom studien är att studera fädernas *egna* uppfattningar och erfarenheter har jag lämnat utanför mödrarnas perspektiv. Dock bör inte mödrarna helt uteslutas då den primära förhandlingen om omsorg och ansvar ligger i den vardagliga interaktionen mellan paret (Brandth & Kvande 1998). Kvinnors socioekonomiska position påverkar även hur ansvaret fördelas mellan parterna (Bekkengen 2001; Brandth & Kvande 1998). Därför har jag i analysen tagit hänsyn till mödrarnas eventuella påverkan på fädernas faderskap, då denna relation kan ses som en del av de mekanismer som villkorar mäns faderskap. Jag har även valt att begränsa mitt urval till fäder med barn under 10 år, då det är i denna ålder som barnets/barnens omsorgsbehov är som störst.

Eftersom jag insåg ganska tidigt att jag skulle stöta på svårigheter i att finna relevanta informanter inom tiden för genomförandet av intervjuerna har urvalet skett genom ett

bekvämlighetsurval. Jag kom i kontakt med informanterna genom att fråga vänner och bekanta om det kände någon i deras bekantskapskrets som kunde tänka sig att medverka i studien. Därefter kontaktade jag samtliga per telefon för att berätta mer om studien och dess syfte. Samtliga svarande tackade ja till att delta. Vid samma tillfälle kom vi överens om tid och plats för intervjun. Informanterna har själva fått ge förslag på var de helst skulle vilja genomföra intervjuerna. Tanken var att genomföra intervjun på en plats där informanterna känner sig säkra och trygga kan underlätta samtalet mellan informanten och intervjuaren.

4.2. Utformning och genomförande

I studien deltog sex män, varav tre svenska och tre spanska födda och uppvuxna i sina hemländer. Jag hade inte haft någon personlig kontakt med informanterna innan intervjuerna ägde rum. Intervjuerna genomfördes enskilt med var och en av fäderna vid olika tidpunkter och varade mellan 45 minuter till en och en halv timme. Med två av de spanska intervjupersonerna genomfördes intervjun på deras arbetsplats och den tredje i hans hem. Alla tre genomfördes i Getxo, som ligger nära Bilbao i Baskien. Intervjuerna med dessa skedde på spanska och intervjuguiden hade jag på förväg översatt till spanska. Av de svenska informanterna genomfördes två av intervjuerna i Göteborg i ett av Kurs- och tidningsbibliotekets grupprum. Den tredje tog plats i Strängnäs på arbetsplatsen.

Studien syfte är att behandla fäders erfarenheter och attityder på ett djupare plan, därför har jag valt att genomföra en kvalitativ studie med djupintervjuer som metod. Intervjuguiden har baserats på en *semistrukturerad* intervjuform, vilket innebär att intervjuguiden ej följdes till punkt och pricka utan följde ett relativt flexibelt schema med öppna svar. En stor fördel med detta är att det ger möjligheten att vara följsam i frågorna och inte pressa respondenterna till svar då de kan uppleva vissa frågor som känsliga. Det öppnar även upp för att ställa följdfrågor och för informanterna att utveckla sina idéer och dela med sig av sina erfarenheter som kan ligga utanför de förberedda frågorna.

Intervjuguiden delades in i fem block som rörde livet innan föräldraskapet, familjelivet, arbetslivet och faderskapet, idealbilder för föräldraskapet samt attityder till föräldraledighet, barnomsorg etc. Dessa hade lite olika ordningsföljd beroende på samtalets gång. För intervjufrågorna har jag hittat inspiration från tidigare forskning inom ämnet (se Plantin 2001, Bekkengen 2002). Samtliga intervjuer spelades in med ljudinspelare på dator. Jag även tagit hänsyn till deltagarnas kroppsspråk och tonläge vilket har antecknats under intervjuens gång. Dessa har sedan transkriberat ordagrant med hjälp av ett transkriberingsprogram.

4.4. Analysmetod

Syftet med studien är att utläsa fädernas attityder till faderskapet och rådande normer för dess innebörd. Jag ska i min studie försöka närma mig den rådande diskursen om faderskapet och har därför valt att göra en analys inspirerad av diskursanalys. Denna bygger på att ord används som ett sätt för att skapa och upprätthålla verkligheten. Det är alltså inte det exakt uttryckta innehållet som får betydelse utan dess underförstådda mening. Genom att dekonstruera insamlad data är det möjligt att se de delar som skapar mening (Denscombe 2009, 393-395). För att hitta dessa samband och mönster i informanternas uttalanden har det färdiga materialet delats in i ett kodschema. Dessa har sedan kategoriserats in i olika grupper som hänvisar till teman i analysen. Även det uttalade ordet är av vikt för analysen. För detta krävs förhandsantagande för att göra det möjligt att utläsa det frånvarande (Ibid., 395). Resultatet kommer därmed att ställas i förhållande till tidigare forskning och teori samt relateras till de normer som kan utläsas ur välfärdsstaternas skilda institutionella och kulturella kontexter.

4.5. Etiska överväganden

Deltagarna i studien har delat med sig av intima delar av erfarenheter, uppfattningar och livssituation. Det är därför av stor vikt att skydda informanternas integritet både under och efter studiens genomförande. Det finns vissa forskningsetiska principer som är viktiga att följa för att deltagarna ska kunna känna sig trygga i intervjusituationen, samt att minska risken för komplikationer efter medverkandet.

Enligt dessa principer ska deltagarna informeras om studien och dess syfte. Vid den första kontakten med intervjupersonerna gavs information om detta, samt hur intervjun skulle genomföras. Samma information gavs även till deltagarna innan intervjun startades. Det framhölls även att de inte var tvingade att svara på frågor som de kände sig obekväma med och att de fick avbryta intervjun när som önskades. Deltagarna måste även ge sitt samtycke för sitt medverkande i studien. Detta skedde i samband med presentationen av studien och syftet innan intervjun då deltagarna fick ge sitt muntliga samtycke (Denscombe 2009, 192-193).

En annan princip är *konfidentialitetskravet*. Detta innebär att deltagarnas anonymitet ska garanteras och att deras integritet måste säkras. I denna studie kommer jag därför inte avslöja deltagarnas identitet genom att nämna namn utan dessa kommer att fingeras. Ett annat krav är *nyttjandekravet* vilket innebär att materialet endast kommer att användas för studiens syfte. Informanterna meddelades om detta vid den första kontakten och innan intervjun påbörjades. (Ibid., 195-196). Att svara på frågor som rör deras intima liv kan vara påfrestande för deltagarna. I de

situationer där deltagarna har känt sig alltför obekväma har vissa frågor lämnats ute med respekt för informanternas personliga integritet.

Deltagarna har även rätt till att ta del av den färdiga studien. De har därför informerats att de kommer att kunna ges möjlighet till detta. En av svårigheterna är att studien skrivits på svenska. En sammanfattning kommer därför att skrivas på spanska för att intervjupersonerna från Spanien ska kunna ta del av resultatet, med hopp om att i framtiden kunna översätta studien så att de kan ta del av den fullständiga studien.

4.6. Studiens svagheter och styrkor

Att använda mig av djupintervjuer som metod har gett ett rikligt resultat. Detta har gjort det möjligt att få en djupare inblick i hur de deltagande fäderna upplever faderskapet, vilket jag ser som den största styrkan för denna studie. Informanterna gav intrycket av att vara väl bekväma i intervjusituationen, varav jag tror har medfört till att jag fått ett väl tillförlitligt material. Dock finns det vissa betydande svagheter som bör tas upp.

Intervjuareffekten är en av studiens svagheter. Informanten och jag som intervjuare ingår i en viss relationell kontext där våra sociala positioner får betydelse för samtalsinnehåll, dvs. vem man talar med bestämmer vad man väljer att tala om (Denscombe 2009, 244). Att som ung kvinna intervjuar män i frågor som av intervjudeltagarna kan kopplas till jämställdhet kan få ett ytterst snedvridet resultat. Eftersom dialogen handlade om att vara pappa och bl.a. om ansvarsfördelning mellan hem och arbete kan deras presentation av sig själva skilja sig ifrån hur det skulle ha sett ut i ett annat sammanhang. Det kan hända att de väljer att undvika vissa ämnen och upphöjer andra för att inte riskera att framträda som oansvariga pappor och män. Därför måste denna sociala kontext tas i åtanke i genomförandet av analysen.

En av den semistrukturerade kvalitativa intervjuens fördelar är att frågorna under intervjugång kunnat omformulerats och anpassats till samtalen då jag märkt att deltagarna uppfattat frågorna otydligt. En svaghet handlar dock om språkliga begränsningar. Intervjuerna som genomfördes med de spanska informanterna skedde på spanska. Det kan ha förekommit vissa missförstånd vid olika ordval. Ett exempel är det svenska ordet ”diskutera”. Detta har jag översatt som ”discutir” på spanska. När jag använde mig av detta ord har de uppfattat det som mer konfliktladdat än vad man på svenska uppfattar diskutera. I dessa fall då jag märkt att de reagerat dessa sätt har jag istället försökt använda mig av andra ord för att frågorna ska uppfattas lika av de spanska och de svenska informanterna. Jag har även själv översatt transkriberingen av de spanska intervjuerna. Det är möjligt att samma språkliga missuppfattningar sker i min egen tolkning av dessa.

En annan svaghet i urvalet handlar om geografiska skillnader i fallet om de spanska fäderna. Det finns skillnader mellan Spaniens regioner för omsorg och andelen förvärvsarbetande kvinnor, varav Baskien är en av de med störst täckning (León 2007, 322). Det blir därmed svårt att säga något generellt om spanska fäder då det kan finnas betydande skillnader var man bor.

Samtliga svagheter har betydelse för resultatet och kommer jag kommer därför att ta hänsyn till dessa i analysen av det insamlade materialet. Dock tror jag att den information som deltagarna har låtit mig ta del av är av stor rikedom, vilket är studiens huvudsakliga styrka. Studien är även liten och därför går det inte att göra några generaliseringar. Jag hoppas däremot att mitt resultat visar på intressanta tendenser som bör utforskas ytterligare.

5. Att jämföra Sverige och Spanien

Innan resultat och analys presenteras kommer jag här nedan beskriva den institutionella utformningen för Sverige respektive Spanien, eftersom dessa får betydelse för faderskapet. Detta rör faktorer som kan begränsa och möjliggöra olika praktiker, samt även kan fungera normerande för fäders faderskap.

5.1. Spanien – Medelhavsmodellen

Den spanska välfärdsstaten karakteriseras av en begränsad familjepolitik. Dessa institutionella förutsättningar tillsammans med en familjistisk traditionell kultur förklarar könsegregationen på såväl arbetsmarknaden som i hemmet. Kostnaderna för kvinnor att ta sig ut på arbetsmarknaden är höga då kombinationen för arbetsliv och hem försvåras av den institutionella kontexten (Moreno Minguez, 2009). År 2004 förvärvsarbetade 48,3 procent av kvinnorna (den Dulk & Doorne-Huiskes 2007, 47).

Första lagstiftning för mammaledighet i Spanien verkställdes 1995. Denna uppgår till 16 veckor med full ersättning. Kravet är att kvinnan ska ha varit arbetsverksam i minst 180 dagar. Dessa veckor kan ej delas upp utan måste tas ut i samband med födseln. Sedan 1999 års lagstiftning gavs även rätten till mödrarna att överföra 10 veckor till fäderna (Ley 39/1999, art.20§3). Detta har setts som ett första steg i erkännandet av mäns omsorg (Pazos Morán 2006, 5). Dock har fadern inte rätt till dessa dagar om mamman ej uppfyller kvoten (Ley 39/1999, art.20§3). Ur detta perspektiv kan därmed sägas att den primära omsorgen är starkt kopplat till modern.

Spanien har även en kort tradition av statlig subventionerad barnomsorg, vilken är ytterst begränsad. Endast två procent av de statliga utgifterna för sociala förmåner utgörs av posten ”familj och barn”. Detta kan ställas mot EU-genomsnittet som ligger på 8,4 procent. Utvecklingen av barnomsorgen har även haft främsta fokus på utbildning och socialisering av barnen. Barn från tre års ålder har tillgång till förskola vilket har lett till att täckningen nu befinner sig mellan 90 till 100 procent varierande mellan regionerna. Den högsta täckningen återfinns i de rikaste regionerna, såsom Madrid, Baskien och Katalonien, där även andelen förvärvsarbetande kvinnor är som störst i landet. Denna typ av omsorg täcker dock inte obekväma tider såsom lov, kvällar och helger. Det ska även här nämnas att barnomsorgen främst har expanderat på regional nivå, samt att den ej har proklamerats som projekt för att underlätta kombinationen mellan familj och arbete. (León 2007, 321-324).

Till skillnad från förskolan har omsorg för barn under tre år övergripande dålig täckning i hela landet. Två procent av barn under ett år och nio procent från 1 år använder sig av någon typ av formell omsorg. Detta kan visa på tydliga signaler att barnomsorgen just fokuserar på utbildningen av barnen och inte själva omvårdnaden. Familjen är därmed fortfarande en viktig kärnpunkt för omsorgen. Denna typ av informella omsorg som norm, samt brister i utbudet av formell omsorg, kan sägas signalera ett icke erkännande av den formella omsorgen som ett instrument för att underlätta kombinationen av familj och arbete (Ibid., 324).

Den spanska arbetsmarknadspolitiken ses även som ett hinder för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden. Möjligheterna till deltidarbete är ganska små, vilket i flera europeiska länder har betytt en öppning för kvinnors möjligheter till förvärvsarbete. Istället har reformer för en flexibel arbetsmarknad inneburit en ökning av korttidskontrakt (Ibid., 319). Endast 17,9 procent av kvinnorna arbetar deltid. Detta kan även jämföras med samma siffra för männen, vilken uppgår till 2,9 procent (den Dulk & van Doorne-Huiskes 2007, 49).

Enligt Hobson och Morgans modell (2002, 9) skulle dessa institutionella förutsättningar sägas fungera som reproducerande för könssegregerade praktiker av arbete och omsorg. Omsorgen är starkt kopplat till familjen och kvinnan och kan på så sätt sägas skapa denna typ av idealbild för omsorgen där män mer eller mindre stängs ute. Svårigheter för kvinnor att ta sig ut på arbetsmarknaden innebär att män fortsätter vara de primära familjeförsörjarna. Dock har andelen förvärvsarbetande kvinnor haft en betydelsefull ökning de senaste åren, vilket har inneburit individuella strategier såsom informell/formell betald omsorg (León 2009, 332). Trots dessa institutionella hinder ökar kvinnors förvärvsfrekvens. Förändringar av de traditionella familjeidealerna har kommit att genomgå transformeringar där könsrollerna i mindre grad är klart definierade (Alberdi, 1999). Efter demokratins intåg och inträdet i den Europeiska Unionen har den politiska opinionen strävat mot moderna ideal i Spanien, däribland en jämnare ansvarsfördelning mellan könen. Ideal och handling behöver dock inte samstämma utan det kan råda en politisk korrekthet. I enkätstudier från 1999 visade det sig att mer än två tredjedelar av den spanska befolkningen stödde en jämn ansvarsfördelning mellan kvinnor och män. Trots detta fortsätter Spanien ha en av de lägsta förvärvsfrekvenserna för kvinnor i Europa (Hakim 2003, 59-68). Att kvinnor inte förvärvsarbetar innebär en större försörjningsbörda för män, vilket kan försvåra för dem att utveckla ett omsorgsgivande faderskap.

5.2. Sverige – Socialdemokratisk välfärdsregim

Sverige klassas som socialdemokratisk de-familjistik välfärdsstat med en längre tradition av brett utbud av tjänster och ekonomiska stöd för att underlätta kombinationen familj och arbete. Statlig subventionerad barnomsorg tillsammans med barnbidrag gör att familjer betalar ytterst lite för omsorgen. Den formella omsorgen ses även som något fördelaktigt för barnen. År 2003 använde 65 procent av barn mellan 0-2 år någon typ av formell omsorg (den Dulk & van Doorne-Huiskes 2007, 39-41). Detta kan ställas i relation till den spanska motsvariga siffra två till nio procent.

Sverige var även först med att införa pappaledighet år 1974. Under samma tidsperiod genomfördes även statliga kampanjer för att förändra bilden av faderskapet till den omsorgsfulla pappan. Budskapet förmedlade även att den delaktiga pappan var något svensk – att som man ta hand om sina barn skulle innebära var en god samhällsmedborgare. Reformen gjordes 1995 då 30 dagar av ledigheten reserverades för både modern och fadern. Detta skulle vara ett stöd för fäder att kunna kräva sina rättigheter gentemot arbetsgivaren och modern (Bergman & Hobson 2002, 107-110).

Idag uppgår föräldraledigheten till 18 månader med 80 procent ersättning av förvärvsinkomsten. Den reserverade föräldraledigheten har även utökats till 60 dagar. Förutom den avsatta pappamånaden kan resterande ledighet delas upp såsom önskas mellan modern och fadern. Dessa dagar kan tas ut fram till att barnet fyllt åtta år (Ibid., 105). Trots detta togs endast 42 procent av fäderna ut föräldraledighet år 2002. Medeltalet för antal dagar gick även upp till endast 28 dagar vilket är lika med 15,5 procent av den totala föräldraledigheten (den Dulk & van Doorne-Huiskes 2007, 39-41).

Till skillnad från Spanien är möjligheterna till att arbeta deltid och flexibla arbetstider betydligt större i Sverige. Föräldrar har även rätt att reducera arbetstiden med 25 procent fram till barnet fyller åtta år, med rätten att återgå till heltid efter denna period. Detta tillsammans med låga kostnader för barnomsorg kan förklara den höga förvärvsfrekvensen för kvinnor, vilken är likvärdig med männens. Dock ökar ojämlikheterna när andelen av deltidsarbetande tas i hänsyn. 36,3 procent av de förvärvsarbetande kvinnorna arbetade deltid, vilket kan ställas mot den motsvariga andelen 12 procent för männen (Ibid., 48-49).

Delad föräldraledighet och pappamånad signalerar det delade omsorgsansvaret mellan pappan och mamman. Det institutionella ramverket skapar förutsättningar för kvinnor att stanna kvar på arbetsmarknaden och för män att ta del i omsorgsansvaret. Trots detta tenderar kvinnor att ta ut den största delen av föräldraledigheten och ha det primära ansvaret för familjen och hemmet.

6. Resultat och analys

6.1 Presentation av intervjupersoner

Álvaro lever tillsammans med sin partner sedan 22 år tillbaka och de har en son som är fyra år. Han arbetar heltid som affärsbiträde i en multimedia-butik sex dagar i veckan. Innan sonen föddes arbetade han som kock på en färja. Mamman jobbade tidigare men blev arbetslös strax innan hon blev gravid. Efter det valde hon att stanna hemma för att ta hand om sonen.

Esteban är separerad sedan två år tillbaka och har en dotter som är två år. Han har vårdnaden var sjätte vecka och vissa helger, vilket han fick kämpa för att få. Han har nästan ingen kontakt med mamman efter separationen förutom via dottern. Esteban jobbar heltid på ett företag med tillverkning av audiovisuella produkter.

Juan har tre barn, en dotter som är tjugo år, en son som är nio och en dotter som snart fyller tre. Han arbetar i en bistro som familjen själva äger. Där jobbar även hans fru och tjugoåriga dotter. Innan de köpte bistron jobbade både han och hans partner heltid inom restaurangbranschen som bartender och servitör.

Jonas är separerad och har en dotter som är fyra år. Han har fortfarande god kontakt med mamman och tillsammans så har de delad vårdnad av dottern. Jonas jobbar som säkerhetsvakt och arbetar heltid i skift. Tidigare jobbade han som bartender och reste mycket men när dottern föddes var han tvungen att skaffa något stabilare. Jobbet på säkerhetsföretaget ser Jonas som något tillfälligt då han i framtiden skulle vilja studera.

Henrik är gift och har två söner som är fem och åtta år gamla. Henrik har ett mindre snickeriföretag tillsammans med en kollega. Hans fru är högskoleutbildad och började för ett tag sedan bedriva egen forskning.

Ulf har två barn från ett tidigare förhållande som är tjugo och sjutton år gamla. Han lever tillsammans med sin nya partner och de har två söner ihop som är tre och fyra år. Ulf arbetar heltid som säljare i en måleriaffär och jobbade tidigare som målare. Hans partner är frisör och har sin egen salong.

6.2.Fadersrollen – att vara en bra pappa

I denna inledande del berättar intervjupersonerna om idealbilden för deras faderskap. Detta ställdes i förhållande till deras erfarenheter av hur deras föräldrar agerat i mamma- och papparollen. Dessa var betydande delar för deras bild av faderskapets betydelse. Föräldrarna fick även fungera som förebilder eller motbilder över hur de önskade att deras relation skulle utvecklas tillsammans med barnet.

Han var van vid att gå till jobbet och sedan komma hem med pengar och sen var det inte så mycket mer med det. Så med tanke på det så har jag aldrig fått den uppmärksamheten. Jag har aldrig gjort något med min pappa, jag har alltid varit med min mamma. Så därför så vill jag att allt detta, alla dessa brister som jag hade med min pappa, att min son inte har det med mig. Och därför så försöker jag alltid att ge honom mycket uppmärksamhet. (Álvaro)

Och mannen var mannen. När han kom hem så var all uppmärksamhet på honom, kanske inte på ett så bryskt sätt, men så var det. Och de var inte för sådant arbete, barnen var något enbart för kvinnan [...] min pappa var en person som inte brydde sig alls. (Esteban)

Álvaro och Esteban uttryckte ett starkt avståndstagande från relationen till den egna pappan. De målade upp bilden av en far vars enda uppgift var att jobba hela dagarna och försörja familjen. Det var en man som hade levt under samma tak som dem men som känslomässigt aldrig hade varit närvarande. Deras pappa var för dem en auktoritär man som det inte gick att prata med, någon som inte brydde sig om vad som hände i deras liv. Detta var något de absolut inte ville att deras barn skulle uppleva. En god relation till deras barn var istället ytterst viktigt för dem. Att hitta på saker tillsammans, att spendera tid med varandra och lyssna till barnets behov var det viktigaste i relationen till barnet. Just närheten och själva kärleksrelationen var av stor vikt. En av männen uttryckte:

Den där kärleken som ett barn ger dig, det finns ingen annan som kan ge dig det. (Álvaro)

Relationen till den egna pappan hade haft en påverkan på deras eget faderskap. Den hade fungerat som en negativ bild av fadersrollen vilken de själva inte ville leva upp till. Detta betonades genom att ge uttryck för att närheten till barnet var av stor vikt. Det var att ge dem säkerhet och låta dem utvecklas till självständiga individer som var det grundläggande. Istället för den egna pappan fick andra betydande personer fungera som modeller för faderskapsrollen. Álvaro och Esteban nämnde istället personer i sin omgivning som fungerat som förebilder. Álvaro talade länge och väl om hans tio år äldre bror. Det var han som hade varit pappa för honom och ”visat honom världen”. Han hade gjort allt med honom som en son egentligen borde göra med sin pappa. Brodern hade enligt Álvaro även en väldigt bra relation till sina barn – hans bror och hans brors barn stod *nära* varandra.

Esteban ville inte heller erkänna sin far som en förebild. Istället var det hans mamma som hade varit den mest betydande personen.

Din mamma är alltid din mamma. Hon som tar hand om dig på alla sätt, med uppfostran och allt. Hon är alltid där för allt. Min pappa var en person som inte brydde sig alls. Hon var referensen i allt. Hon var kärleksfull, alltid uppmärksam och från henne har jag nog lärt mig allt. (Esteban)

Samtliga av de spanska männen hade istället haft en nära och god relation till sina mammor. Hon beskrevs som någon som alltid var nära till hands, var omtänksam och kärleksfull. Med hänvisning till Brandt och Kvandes studie (1998) skulle detta kunna tolkas som att dessa fäder lånade attribut från sina mödrar och signifikanta andra i brist på en klar faderskapsroll. Att visa ömhet och alltid vara uppmärksam på barnet var attribut som de kopplade till sitt eget faderskap.

Juan var den enda av männen som beskrev sin relation till pappan som god. Dock skiljde sig denna från relationen till mamman. När pappan inte arbetade försökte de spendera så mycket tid som möjligt med varandra. De åkte och fiskade, gick till stranden och spelade fotboll. Med mamman hade han istället gjort andra saker. De spenderade tid tillsammans i hemmet, tittade på TV och pratade. Han berättade att det omtänksamma var något som han hade fått från hans mamma, från pappan hade han nog fått det häftiga humöret. Juan var dock den som mest betonade ansvarstagande för familjen som av stor vikt för faderskapet.

Samtidigt försvarade männen sina fäders agerande. De förklarade att det enda som deras fäder hade fått lära sig var att man bör arbeta och försörja familjen. Àlvaro berättade att hans pappa brukar ge hans son pengar och lite godis ibland. Detta var hans sätt att visa kärlek till barnbarnet, vilket han hade fått helt om bakfoten enligt Àlvaro. Dock antydde han på att det var det enda sättet som hans far kände till.

Torres Velázquez (2004) menar på att den egna fadern fungerar som en plattform för männens konstruktion av maskuliniteten och faderskapet. Detta skulle för dessa män innebära en konflikt eftersom de samtidigt måste förhålla sig till förändrade kulturella normer för fadersrollen. Männen i studien uppvisade dock inga konflikter för innebörden av deras faderskap. Tvärtom angav de klart och tydligt vad som relationen till barnet innebar. Dock fanns en viss tvetydighet i resultatet. När de fick ta ställning till vad som innebar att vara en bra pappa och en bra mamma angav samtliga först att det inte fanns några skillnader. När de senare fick utveckla sina svar framkom det en typ av huvudansvar för familjen.

Ja det enda som ändras är väl könet. Den ena är feminin, den andra maskulin. Fast ja, pappans roll ska väl vara att uppfostra, att han är där när man behöver honom. Och att han förstår vad som han har ansvar för, det vill säga familjen. (Juan)

Olyckligtvis så kan jag bara ge honom ekonomiskt välstånd till en viss punkt. Så därför så koncentrerar jag mig på det känslomässiga välmåendet. (Álvaro)

En viktig uppgift för männen kan sägas vara att ge trygghet och säkerhet till familjen genom ekonomisk försörjning. Kvinnorna beskrevs som mer kärleksfulla i relationen till barnet till skillnad mot männen. Som ovan nämnt var det viktigt att pappor även ger kärlek till barnen och står dem nära. Därmed kan de sägas förhålla sig till idealen om den barnorienterade mannen samtidigt som de anser sig ha det största försörjaransvaret för familjen. Enligt Brandht och Kvandes studie (1998) innebär det ingen konflikt för männen att inkorporera feminina attribut för faderskapet då deras maskulina identitet stärks av andra hegemoniska egenskaper såsom att vara de främsta familjeförsörjarna. En annan möjlig tolkning är att idealet om den familjecentrerade pappan har fått en hegemonisk ställning. Álvaro beskrev att han inte kunde ge hans son de bästa ekonomiska förutsättningarna och därför koncentrerade han sig på det känslomässiga. Med hänsyn till den sociala positionen som dessa fäder besitter kan ett eftersträvande av de dominerande normerna för faderskapet innebära en högre status (jmf punkt 3.4.1.). Det behöver därmed inte innebära en konflikt för männens fadersroll att inkorporera dessa attribut till sitt faderskap.

Till skillnad från de spanska männen gav de svenska en mer varierad bild av relationen till den egna pappan. Jonas pappa hade gått bort när han var liten. Dock berättade han om en annan manlig förebild. Hans mamma hade varit tillsammans med en man under några år som han tyckt väldigt mycket om.

Han var riktigt skitcool, han var lite en sådan som jag själv kanske inte hade lämnat bort min dotter till. För han lärde mig att köra bil när jag var sex, sju år gammal. Och jag fick köra hans bil på hans åker när han bodde på landet där han byggde ett hus vid en sjö. Och så hade han en racerbåt som gick väldigt, väldigt fort, och den fick jag köra själv [...] Ja, jag fick ju lära mig om hans båt, exempelvis, att köra båt helt enkelt. Och ta ansvar fick jag väl lära mig. Men så gav han mig väldigt, väldigt stor frihet när han visste att jag kunde. (Jonas)

Jonas beskrev det som något väldigt positivt att ge sitt barn denna frihet. Han menade att det bästa för ett barn var att man fortsatte vara sig själv och leva sitt liv, samtidigt som man alltid fanns nära barnet. Hans mamma hade istället fungerat som en negativ bild.

Det som min mamma gjorde mot mig det var att hon bytte identitet från att vara sig själv till att bli mamma, så hon fick liksom den där etiketten mamma helt plötsligt. Och man kan se sådant när man ser mammor på stan att de har en viss "blick" när de liksom går omkring. Visst kan man vara stolt förälder, det kan man va, men man märker en del att de liksom har släppt sina liv och blivit mammor, "nu är jag mamma". Och det ser väl jättebra ut på pappret att man liksom ger sig hän sitt barn fullt ut, men jag tror nog att det är det sämsta man kan ge ett barn. (Jonas)

Att hans mamma hade gett upp så mycket av sig själv gjorde att hon alltid hade varit sur och gnällig under hans uppväxt. För Jonas var det istället viktigt att man fortsatte leva ut sitt liv, för om man själv mår bra mår även barnet bra.

Ulf hade även en negativ bild av sin mamma. Han berättade att hon var gnällig och tjurskallig. När Ulf var i tonåren hade hans föräldrar skiljt sig och då hade han valt att bo ihop med pappan. Han hade alltid haft bäst kontakt med sin pappa och det var honom som han hade tytt sig till.

Henriks pappa hade jobbat väldigt mycket när han växte upp. Det var mest mamman han hade spenderat tid med och det var hon som skött allt med hemmet. Det var även henne som han stått närmast känslomässigt. Däremot hade han fått bättre kontakt med sin pappa på senare dagar eftersom han gått i pension. Deras relation hade dock aldrig varit dålig. När pappan väl var hemma från jobbet brukade han laga mat och de kunde umgås en stund.

Den största skillnaden mellan de svenska och spanska fäderna var att de spanska lade stor betoning på närheten till barnet och vikten av att ge kärlek. Detta var något som inte framkom i intervjuerna med de svenska fäderna. En tolkning skulle kunna vara att normen om den familjeorienterade pappan är internaliserad hos de svenska männen. Detta kan betyda att attribut såsom omsorg och närhet redan är självklara för männens faderskap. Det är inget som behövs uttryckas eftersom det är normalt att man ger barnet det. Ideal om den familjeorienterade i mannen är något som nyligen fått genomslagskraft i och med de pågående förändringarna av familjrollerna i Spanien (Alberdi 1999; Torres Velásquez 2004). Då könsrollerna blir mindre klart definierade inom familjen kan det vara av vikt för männen att betona och ta ett ställningstagande för dessa.

6.3. Maskulin omsorg

Männen upplevde att det fanns skillnader i moderskapet och faderskapet. Att stå nära barnet och ge kärlek betraktades som främst feminint, men detta var något som de dock inkorporerade i sitt faderskap. I detta avsnitt kommer jag att gå närmare in på hur fädernas omsorg såg ut och deras attityder till den.

Som tidigare nämnt hade Jonas upplevt hans mammas föräldraskap som en negativ motbild för sin faderskapsroll. Hans mamma hade gett upp för mycket av sig själv och bara blivit en mamma. Detta var något som han själv inte ville ge sin dotter. Istället handlade det för honom att fortsätta hålla på med sina intressen men att dottern samtidigt fick vara med. Enligt honom var den generellt största skillnaden mellan pappor och mammor - att mammor i större grad gav upp sig själva och bara fokuserade på barnet.

Jag har däremot vänner som fortfarande lever ut sina liv som nu. De är ju pappor i och försäg, men som fortfarande håller på att spela i sina rockband och är ut och turnerar, ute och dricker öl med sina polare och har barnen med ut när de är med sina vänner. De åker till stranden med sina polare och med barnen, och låter barnen vara delaktiga liksom [...] till viss del kan det ju vara samhället, för att på något sätt så anses det fint att ge upp en bit av sig själv. Jag ska inte säga att det krävs av samhället, men det verkar som att det kanske inte kläder en nybliven mamma att fortsätta leva som den personen hon var innan. Alltså, visst måste man ta ansvar som mamma eller som pappa och man måste ju tänka på att man har sitt barn i första hand, men det kanske ser illa ut för en mamma att gå på krogen när man har en ettåring som är hemma med mormor. (Jonas)

Han beskrev även dotterns mamma som någon som inte hade gett vika för dessa ideal. Hon hade fortsatt att leva ut sitt liv som innan. Jonas betraktade detta som något positivt för relationen mellan barnet och föräldern. Det handlade om att dottern skulle lära sig vara självständig. Att fortsätta ta vara på sina egna intressen och låta barnet följa med, att göra aktiva saker utanför hemmet, var något som Jonas värderade högre än själva omsorgen av barnet. Med facit i hand berättade han att detta gjort att hans dotter blivit väldigt utåtriktad och hade lätt för att anpassa sig till nya situationer, vilket var bra egenskaper enligt honom. Att kvinnor ofta tenderade att falla för samhällets krav på hur en mamma bör såg han som något negativt. För Jonas innebar det att män i högre grad behåller ett ben kvar i livet medan kvinnor tappar kontakten med sitt tidigare liv.

Henrik påpekade även att hans fru kunde känna att saker borde vara på ett visst sätt.

Ja, hon kan nog känna det. Jag tror nog att det inte finns något sådant men det kan nog vara så att hon känner det, kanske att "det här behöver man göra". Det finns nog mer tryck på att vara mamma, att det här bör du göra eller så. Jag kan ju känna att jag inte har känt någon sådan press eller någonting egentligen. (Henrik)

Henrik tyckte även att hans frus oro för barnen många gånger var omotiverat. Han beskrev det som att hon kunde få väldigt dåligt samvete av att behöva lämna bort barnen när de skulle göra något. Detta var något som han själv väldigt sällan kände.

Nej, inte dåligt samvete. Men man saknar ju dem om man är borta länge, men dåligt samvete tror jag nog inte att jag har känt någon gång. Möjligtvis om man har missat någon fotbollsmatch, och man har haft något annat att göra, och det har gått väldigt bra och så. Det kan ha varit någon gång möjligtvis som man har känt att man skulle ha velat vara där. Men annars, inte just så för att vi har lämnat dem till någon som har haft hand om dem när vi varit borta. (Henrik)

Bland de svenska männen betraktades moderns omsorg som delvis negativt för barnen. Kvinnorna gav upp sig själva och att de enbart gav sig hän till barnet. Om de lämnade bort barnen så oroade de sig alltför mycket. För fäderna var det istället viktigt att barnen följde med på aktiviteter och lärde sig att vara mer självständiga och utåtriktade. Männen kan därmed sägas inkorporera dessa maskulina praktiker i sin omsorg. Omsorgen för män tenderar att befinna sig mer i den offentliga sfären medan för kvinnor begränsas den mer eller mindre till den privata. I jämförelsen med vad de uppfattade som typiskt moderligt beteende såg de

sin egen omsorg som mer positivt än kvinnornas. Fäderna värderade på så sätt den maskulina omsorgen mer, den var enligt dem bättre för barnet. Detta förhållningssätt blir enligt Brandth & Kvande (1998) möjligt eftersom fäderna i kraft av att de är män slipper ägna sin tid med barnen åt hushållsarbete. Att det manliga aktiva föräldraskapet utan ansvar för hemarbete värderas högre än det kvinnliga är också i enlighet med Brandth och Kvandes resultat.

Bland de spanska fäderna gavs kvinnors omsorg istället högre status än männens. Ömhet och närhet var viktiga attribut som barnet främst ansågs behöva medan uppfostran kom i andra hand. Dessa egenskaper var något som fäderna lånade av mödrarna. Den maskulina omsorgen betraktades istället som lite klumpig och oerfaren. Samtidigt handlade omsorgen för männen om att spendera tid med barnet. När man kom hem från arbetet så lekte man med barnet, spenderade tid i parken och var tillsammans med vänner och deras barn. Även här karakteriseras den maskulina omsorgen av att vara delaktig i barnets liv och ägna sig åt olika aktiviteter tillsammans. Dock gavs inget uttryck för att männen värderade sin omsorg mer än kvinnornas. Detta skulle kunna tolkas som att modern var den som ansågs stå närmast barnet - det är modern och de moderliga egenskaperna som är bäst lämpade för barnet.

Gemensamt för de spanska och svenska männen var uppfattningen om att mamman fick väldigt starka moderskänslor.

Nej, alltså jag ska inte säga att kvinnor är sådana och sådana. Men min uppfattning är att kvinnor och män är lite annorlunda just i det här. Jag förstår ju att kvinnor formas av hormoner och går in i den här mammarollen väldigt mycket, att man ska omhulda barnet och allting sådant där, så kan kvinnor ge sig hän det väldigt starkt tror jag. Vilket jag tror att jag har fått en bild av i större utsträckning än så som män har agerat. Männen får ju också den där hormongrejen att man ska bo just i inledningsfasen när man får barn. (Jonas)

Mamman var den som var den mest känslosamma. En av de spanska männen beskrev skillnaden som:

Män brukar vara mer hårda. De kan vara kärleksfulla också, men jag brukar inte slösa så mycket tid det som kanske kvinnor gör. (Esteban)

Fäderna gjorde en klar uppdelning i hur kvinnor och män var och betedde sig. Med hänvisning till inledande kapitel handlade manliga förebilder om ”att visa världen” och att spendera tid med varandra utanför hemmet såsom att fiska och köra båt. Diskurser om manligt och kvinnligt kan därmed sägas få betydelse för fädernas konstruktion av faderskapet eftersom det var i dessa termer de beskrev sin omsorg. Detta kan verka som en reproducerande kraft över vad som betraktas som manligt och kvinnligt vilket får betydelse för fäders praktiker (jmf punkt 3.4.).

6.4. På hemmafronten – att vara jämställd med sin partner

Betydande för försörjar- och vårdnadsansvaret är relationerna inom hushållet mellan kvinnan, mannen och barnet. Denna ansvarsfördelning distribueras via vardagliga förhandlingar mellan parterna. Både modern och fadern måste därför inkorporeras som aktiva deltagare för skapandet av faderskapsrollen innebörd på hemmafronten (Hobson & Morgan 2002). I detta avsnitt berättar fäderna om hur de fördelade hushållssysslorna mellan sig och sin partner och hur det såg på detta.

Den barnorienterade mannen var något nytt och modernt för de spanska fäderna. En man som inte brydde sig om barnen var en man som hade fastnat i det gamla och traditionella. Denna förändring av ideal visade sig även i ansvarsfördelningen i hemmet. Samtliga ansåg att de delade lika på sysslorna i hemmet med kvinnan. Visserligen arbetade hon mindre eller inte alls och därför så föll det sig naturligt att hon gjorde mer. De spanska fäderna berättade att de inte hade *problem* med att laga mat, städa och tvätta.

Det var även sällan som det ledde till några diskussioner eller konflikter. När dessa uppstod löstes de oftast lätt och smidigt. Juan uppgav dock att de ibland kunde smågräla när båda var lite trötta och stressade. Samtidigt menade han att det oftast berodde på när och hur man borde göra sina sysslor.

Sist det hände var för att disken stod. Saken är den att jag skulle göra det lite senare. Det verkar som att kvinnor måste göra det på direkten och de nöjer sig inte med ett ”jag gör det sen”. Det måste hända då de vill att det ska hända, och så är det inte. Det handlar oftast om hushållsarbetet. Och här i baren så har vi småbråkat många gånger. För hon har ett sätt att göra saker på och jag ett annat. Jag är mer för att jobba snabbt, kanske är jag lite stökigare. Och är långsammare men kanske mer noggrann. Där krockar vi, vi är olika helt enkelt. (Juan)

Juan berättade även att var och en gör det som de är bra på.

Ja, jag gör saker som är tunga, eller andra saker i hemmet som med elektriciteten. Och hon gör sådana saker som jag inte gör, till exempel stryker. Och bada barnen, jag hjälper henne gärna men jag känner mig illa till mods att bada dem själv. [...] Och det handlar väl mest om vad vi kan göra. Jag förmår att göra vissa saker och andra inte. Därför begränsar jag mig och försöker att göra det som jag vet jag kan på bästa sätt och hon likadant inom sitt territorium. (Juan)

Ansvarsfördelningen skulle kunna ses som uppdelad i mer maskulina eller feminina sysslor där var och en hade sitt territorium. Även Esteban menade att han och hans före detta partner hade kompletterat varandra i hushållssysslorna. Man gjorde det man föredrog att göra och delade upp sysslorna därefter. Det gjorde honom inget att tvätta, städa och laga mat, men stryka var något han ogillade och därför hade hon fått göra det. Álvaro berättade även att han ofta och gärna lagade mat när han inte jobbade. Resterande av dagen handlade däremot att spendera tid med sonen.

Den som har lust gör middag. Jag har inget problem med det, jag tycker om att laga mat och det gör jag ofta. Och även när jag har tid så gör jag lunch, men efter det på eftermiddagarna när jag har tid så är jag med min son. Vi leker, ser filmer, ritar, skriver. Vi gör det som vi har lust med. Vi spenderar jättemycket tid med varandra. (Àlvaro)

Hans partner tog hand om de mesta av sysslorna eftersom han var tvungen att jobba. Det var hon som såg till att sonen hade med sig det han behövde till skolan, väckte honom på morgonen och ordnade med frukost.

Samtidigt påpekade de att detta var något som nyligen förändrats. Samtliga uppfattade ett generationsskifte i attityder till ansvarsfördelningen mellan män och kvinnor. Dock hade de tankar om att män generellt sett inte tog det fulla ansvaret för sina barn. Det var andra män, oftast lite äldre, som fortfarande var fast i gamla traditionella normer. De menade istället att män idag måste ta mer ansvar för hem och barn eftersom kvinnan i större utsträckning också arbetar. För att få vardagen att gå ihop och för familjens sammanhållning ansåg de detta som en nödvändighet. Juan påpekade att man måste ta sitt ansvar, annars skulle man kunna förlora frun och barnen. För Àlvaro och Esteban var detta inget tvingande för män, utan den viktigaste orsaken var att män tar hand om sina barn för att *de vill det*.

Diskursen om den barnorienterade mannen är något som dock inte behövs omsättas i praktiken (Bekkengen 2002). Som ovan nämnt beskrev de två männen denna handling som ett önskemål - ansvarstagandet handlade om ett individuellt val. Detta kan tolkas som ett relativt brett handlingsutrymme för de spanska männen. Den barnorienterade mannen sågs som något positivt, men att inte fylla upp till denna innebär inga negativa konsekvenser. Män som inte fyllde upp till denna roll beskrevs dock i negativa termer. Männens praktiker jämfördes även av männen med andra mäns. Detta blev tydligt i och med att de jämförde sina handlingar med den traditionella mannen som inte tog ansvar hemma utan enbart stod för försörjningen. Eftersom det inte innebär något krav för männen att delta i hushållssysslorna och omsorgen av barnen ger det större möjligheter för männen att välja nivå på engagemang. Genom att fäderna jämförde sina egna handlingar gentemot män som inte tog något ansvar betraktades männen detta som att vara jämställd med kvinnan på hemmafronten (jmf Ibid.).

Av de svenska männen uppgav Jonas och Ulf att de delade lika på hushållsansvaret. Ulf och hans partner brukade dela upp ansvaret mellan dem till varannan vecka för vem som hade ansvaret för att barnen kom i ordning till dagis. Samma sak gällde för vem som hämtade barnen. För övrigt fanns ingen direkt fördelning över vad var och en gjorde. Däremot påpekade han att hon kanske dammsög lite mer än honom medan han alltid skötte tvätten. Det kunde hända då och då att de uppstod gräl, men det skedde oftast när båda var trötta och då hände det att man kunde reagera på småsaker utan egentlig betydelse. Oftast var det han som

blev irriterad på att hon var slarvig och stökig och att hon gav för mycket tid till frisörsalongen.

Ja, man tycker ju att när man kört en hel vecka och man har hämtat barnen och man har lagat mat och diskat varje dag, och man har tvättat och har badat ungarna och så. Och hon kommer hem halv åtta, nio på kvällen så då kanske man tycker att du nu faktiskt får vara hemma. Alltså, man kanske behöver några timmar för sig själv bara någon gång. (Ulf)

Ulf beskrev det även som frigörande att kunna utföra alla hushållssysslor. Enligt honom så delade man idag lika på allt, vilket skiljde sig från hans föräldrars generation. Ulf förlöjligade äldre män som inte klarade av att utföra vardagliga hushållssysslor. Att kunna utföra alla hushållssysslor innebar att man var mindre beroende av sin partner då man kunde klara sig själv.

Men jag tycker det är rätt så skönt att man klara sig själv. Det finns ju farbröder som är 60 år och aldrig satt på en tvättmaskin. [...] Men det är ju det att man på ett sätt kan vara oberoende, att man kan klara sig själv. Om någon måste åka bort och sådär så blir det inte panik. Hur kokar man ett ägg liksom? [skrattar] (Ulf)

Henrik medgav däremot att hans fru gjorde mer i hemmet än honom. Som det såg ut idag så tog hon på sig 65 procent av ansvaret. Hon hade oftast mer hand om barnen och var den som hade mest ansvar för det som rörde barnen pappersmässigt. Det var även hon som alltid höll koll på tider som när de till exempel skulle till tandläkaren. För ungefär två år sedan så hade deras relation hamnat i en kris. Det var då hans frus forskning hade börjat och hon hade fått för mycket att göra. Under den tiden så hade Henrik jobbat väldigt mycket med företaget, vilket hade fått ta den största delen av hans tid. Henrik beskrev det som att han hade fått en tankeställare när hon till slut hade satt ner foten. För att få familjelivet att gå ihop och för att hans relation till frun skulle fungera var han tvungen att dra ner på sina arbetstider.

I par där båda innehar liknande socioekonomisk position tenderar partnererna att dela mer lika på ansvaret för hem och barn (Brandth & Kvande 1998). Detta är något som tydligt visar sig i intervjuerna med de svenska männen. Henrik och Ulf lever båda med en partner som arbetar heltid. Henriks fru hade vid en tidpunkt krävt att han skulle ta mer ansvar för hem och barn då hon inte klarade av sin forskning och samtidigt ta hand om barn och hem. Ulf hade mer tid för hemmet då hans partner har sitt egna företag och arbetar mer. Till skillnad från de svenska fäderna arbetade de spanska fädernas partners betydligt mindre eller inte alls. Detta skulle kunna tolkas som att de svenska männen har mindre handlingsutrymme att välja nivå på engagemang än de spanska eftersom deras partner förväntar sig att de ska ta mer ansvar. Maktrelationen mellan de svenska paren kan sägas vara mer symmetrisk då kvinnans sociala position ger henne möjlighet till förhandla ansvarsfördelningen på hemmafronten (jmf Ibid.).

Förhandlingen mellan modern och fadern, samt de vardagliga praktikerna, kan därmed sägas få betydelse för skapandet av faderskapsrollen. Här ska även påpekas att även de strukturella förutsättningarna får betydelse. Kvinnors begränsade möjligheter att ta sig ut på arbetsmarknaden kan tyda på normen om kvinnan som primärt ansvarig för familj och hushåll (Hobson & Morgan 2002). För de spanska fäderna innebär detta att man först och främst arbetade, men sedan deltog i vissa hushållssysslor när man hade tid och ork över.

Samtidigt ansåg samtliga att det var något ytterst positivt och viktigt att som man ansvarar för barnen och hushållssysslorna. Detta understöddes av ett förlöjligande av andra män som inte kunde eller ville ta hand om barnen. Dessa betraktades som tafatta eller ansvarslösa. Att misslyckas att ta sig an detta nya territorium kan betraktas som någon omanligt. Detta skulle i båda fallen kunna ses som att den familjecentrerade mannen ges en hegemonisk ställning för maskuliniteten (jmf Brandth & Kvande 1998).

6.5. Arbetet och faderskapet

Attityder på arbetsplatsen är ett av de hinder som brukar lyftas fram när det handlar om faders omsorg och uttag av föräldraledighet. Detta står i relation till typen av arbetet och till den andra partners arbetsituation. Även tillgången till informellt stöd från anhöriga har betydelse. Den främsta konflikten brukar uppstå i de fallen då frånvaron uppstår på grund av vård av barn. Detta behöver dock inte innebära att det finns några skillnader i hur kvinnor och män påverkas (Bekkengen 2002).

Att arbeta och vara pappa kopplade de svenska fäderna till den frånvaro på arbetet som det ibland kunde ge upphov till. Det var däremot inte den egna frånvaron som var det problematiska utan snarare bemötandet från arbetsgivaren eller arbetskamraten. Jonas berättar att det ibland kan vara lite jobbigt eftersom han är nattarbetare och vården av dottern ofta stör hans dygnsrytm. Vid några tillfällen har han bett om att få sitt schema anpassat till sin situation.

Och när jag kollar på väldigt många av mina kolleger som har barn och sådär, om man tittar på männen då, så kanske man har sina barn en helg i månaden bara. Och det är faktiskt så att min fackrepresentant, han sa det inte rakt ut, men han sa att jag skulle gå ner i tid för barn, att jag skulle släppa lite på vårdsnaden. Och han började prata om att han har barn som bor i en annan stad eftersom han är separerad. Han sa: "Ja, men de bor ju i en annan stad och det tar flera timmar att åka dit, så jag träffar dem bara på loven. Och det är ju en tanke som du kanske borde tänka på". Han höll på att slingra sig väldigt mycket, men det han egentligen sa var ju att han tyckte att jag skulle ha mitt barn mindre eftersom det inte är så normalt som separerad kille att ha sitt barn så mycket som jag. (Jonas)

Jonas upplevde att han möttes av stor oförståelse på arbetsplatsen som separerad pappa. Att han var tvungen att anpassa sitt schema efter sin dotter och hade delad vårdnad bemöttes som något udda från arbetsgivaren. Han berättade att de flesta av de andra männen på arbetsplatsen som var frånskiljda bara hade barnen på helgerna. De andra männen som levde med sina partners blev även uppbackade av mödrarna. Vid ett tillfälle hade han varit tvungen att stanna hemma för vård av sjukt barn. Dottern hade varit magsjuk och han hade varit tvungen att stanna upp hela natten med henne. Han berättade att mamman visserligen hade varit hemma, men om han hade varit tvungen att jobba hade detta inneburit att han skulle ha varit vaken över två dygn. Då han ringde till jobbet för att be om ledigt fick han en utskällning av arbetsgivaren. Jonas säger dock att han inte vet hur det generellt ser ut på hans arbetsplats. Han tror att som nattarbetare kan det vara extra svårt att kräva ut sin rätt eftersom det oftast förväntas att mamman eller någon annan anhörig finns tillgänglig vid sådana tillfällen. En tolkning är att den familjeorienterade maskuliniteten inte framstår som något eftersträvansvärt inom detta sociala fält (jmf punkt 3.4.2.). Det vill säga, det kan råda en större oförståelse till denna norm inom arbetarklassyrken än på arbetsplatser för högutbildade. Den familjeinriktade maskuliniteten kan alltså innebära olika status inom olika fält.

Henrik berättar om en liknande oförståelse från hans kollega. Förr hände det lite oftare att de blev oense om att han var tvungen att lämna arbetet för barnen. Han brukade ibland få höra från sin kollega: "Kan inte hon göra det?", "Kan inte hon hämta", "Kan inte hon skjutsa barnen?". Detta var dock något som han inte tog på så stort allvar. Han beskrev det som att det bara var att ignorera honom och åka ifrån jobbet ifall det behövdes. Han förklarade även att hans kollega var i 50-årsåldern och inte alls tog samma ansvar som han för familjen. Samtidigt så förstod han kollegans inställning i och med att dessa avbrott kunde gå ut över företaget, men att han samtidigt måste försvara familjen för att det ska fungera på hemmafronten. Till detta hörde även att han själv valde att aldrig boka upp jobb som låg för långt bort. Det skulle helt enkelt inte fungera för honom att jobba alltför långt hemifrån eftersom han måste vara beredd på att lämna arbetsplatsen för att ta hand om barn.

Ulf beskrev frånvaron som mindre problematisk. Han berättar att det ofta är han som får stanna hemma med barnen eftersom det för hans fru skulle innebära att hon var tvungen att avboka kundernas tider.

Ja, för hon kan ju inte. Hon har ju sina kunder som måste servas. Men om jag är borta så får de klara sig här ändå. Det är ju inte så personligt och serviceinriktat, de andra kan ju sälja en färgburk ändå. (Ulf)

Ulf berättar att han aldrig fått något negativt bemötande från sina kollegor. Han menade att han har rätten på sin sida att stanna hemma med barnen. Om det händer något så har man helt enkelt inget annat val, och då får de andra anpassa sig.

Det kan vara svårt att jämföra de spanska männens situation med de svenska. Ingen av de spanska männen hade upplevt några svårigheter på arbetsplatsen i och med att de blev föräldrar. Detta kan bero på att det är vid väldigt få tillfällen som dessa typer av konflikter uppstår eftersom omsorgsbehovet redan är täckt av att mamman är hemma. För Esteban, som var separerad, hade det inte betytt något problem att ta ledigt var sjätte vecka då han hade sonen hos sig. Han beskrev det som att han hade haft tur att få ledigt dessa veckor. Dock skulle han vilja vara hemma mer men detta skulle innebära att han var tvungen att gå ner till deltid och då skulle han inte klara det ekonomiskt. Varken Àlvaro eller Juan beskrev denna eventuella frånvaro som något negativt. Händer det något så måste man helt enkelt gå ifrån eller ta ledigt och då får arbetskamraterna anpassa sig. Dessa förlorade arbetstimmar kan man dock ta igen senare efteråt, men helst inte för många för det skulle inte se så bra ut. Det var däremot vid ytterst få tillfällen då detta hände. När Juan var heltidsanställd berättade han däremot att det inte var möjligt att rucka på de schemalagda tiderna. Det var som det var och dessa gick inte att ändra på. Istället hade hans före detta fru stannat hemma med den äldsta dottern. Vid en tidpunkt hade dottern blivit allvarligt sjuk och de var tvungna att besöka sjukhuset ofta:

Jo, de var förstående. De visste att jag hade en dotter, och det där med att sluta lite tidigare gjorde de inte så mycket problem av. Vad som händer är att man inte kan ha små barn och jämt och ständigt gå tidigare från jobbet. För hur mycket man än jobbar ihop de timmarna eller dagarna så skulle det inte vara bra. Just nu kan jag inte komma på något sådant moment för det fanns alltid någon annan som var med dottern. (Juan)

För de spanska männen innebar möjligheter till frånvaro på grund av vård av barn en förhandling med arbetsgivaren eller kollegorna. Dessa fäder är dock inte uppbackade av någon laglig rätt såsom de svenska fäderna. Alternativet för männen att stanna hemma är därmed ytterst begränsad för de spanska fäderna. Endast för en av männen innebar arbetet en förlust av tid med barnet, men att arbeta deltid var inget alternativ eftersom han ekonomiskt inte skulle klara av det. Visserligen talade de om att man måste stanna hemma om så behövdes, men helst inte eftersom de får för negativa konsekvenser för arbetet.

Idealbilder av omsorgen som förmedlas via den institutionella omsorgen kan sägas begränsa eller möjliggöra dessa valmöjligheter (Kremer 2007). De svenska männen har rätten på sin sida. Detta skulle kunna tolkas som att de svenska fäderna har ett större handlingsutrymme än de spanska. Männen upplevde dock denna situation som något

problematiskt. Samtidigt som Jonas och Henrik har rätten till att ta ledigt från arbetet upplevde de att arbetsgivaren och kollegan förväntade sig att deras partner skulle ta hand om barnet. I denna situation av valmöjlighet uppstod för dem en konflikt, det innebar ett val att gå emot dessa eller vika för dem (jmf Bekkengen 2002).

6.6. Föräldraledighet

En betydande institutionell skillnad för de spanska och svenska fäderna är rätten till föräldraledighet. Detta kan sägas fungera normerande för hur män bör agera som fäder (Hobson & Morgan 2002). I detta avsnitt berättar fäderna om deras uttag av föräldraledigheten och inställningar till den.

Ingen av de spanska männen hade tagit ut någon föräldraledighet. De kände inte heller någon i deras omgivning som hade tagit ut pappaledighet. Faktum var att det bara var en av fäderna som visste att den möjligheten fanns. Samtliga var dock väldigt osäkra i denna fråga och talade om det som något ”nytt” som inte hunnit integrerats riktigt än. Istället pratade de om föräldraledigheten som något kopplat till modern. De reflekterade över den som något väldigt positivt eftersom mamman behöver den tiden för att återhämta sig på grund av de fysiska påfrestningar som det innebar för mamman att föda. Att fäder även kan vara hemma med barnen möttes med korta svar om att det vore perfekt eftersom man då kunde spendera mer tid med barnet och lära känna barnet bättre.

Av de svenska fäderna var det Jonas som tagit ut den längsta föräldraledigheten. Han hade varit hemma nio månader i sträck, vilket innebar att han även tagit ut en del av mammans dagar. Till en början hade hans före detta flickvän stannat hemma eftersom hon vid det tillfället var nyutexaminerad och arbetslös. Han hade däremot sin heltidstjänst och var tvungen att arbeta eftersom hennes föräldraförsäkring var så låg. När dottern var runt ett år var hon väldigt trött på att vara arbetslös och ville börja arbeta. Jonas berättar att han egentligen aldrig gillat sitt jobb och att han mer eller mindre ”halkat in på ett bananskal” på säkerhetsföretaget. Så när hon ville börja jobba så föll det sig naturligt för honom att ta ut föräldraledigheten.

Henriks fru tog däremot ut flest dagar av föräldraledigheten och även i längre sammanhängande perioder. I vissa fall tog de även ut dagar tillsammans för att kunna åka ut och resa. När den äldsta sonen föddes var hans företag relativt nystartat och han var tvungen att arbeta mycket för att få det att gå ihop. Det blev mest naturligt att hon fick ta ut de mesta av dagarna eftersom hon var anställd. Henrik påpekar dock att i efterhand så kanske han hade velat ta ut fler dagar. Till en viss mån så ångrar han sig lite eftersom han känner att han

kanske har lite mindre kontakt med den äldsta sonen eftersom han inte var hemma så mycket. Han nämner att de växer upp så fort, att han kanske har mist en viss period i deras liv.

Ulf berättade att hans partner hade velat stanna hemma den första tiden. Hon var den som hade tagit ut mest av ledigheten och han brukar ta ut lite då och då.

I samtliga fall beskrivs det som ett ”naturligt val” över vem som stannar hemma. Det har inte skett under några konfliktladdade diskussioner utan hade varit enkla val. I två av de svenska fallen där kvinnan varit heltidsarbetande var det hon som har velat ta ut mest ledighet. Ulf och Henrik beskriver det som att det bara blev så då. De påpekar att det kan ha att göra med att kvinnan får väldigt starka moderskänslor, vilket de själva inte har känt i samma grad.

De spanska fäderna var alla heltidsarbetande när de fick barn. Detta innebar att det var något naturligt att de jobbade för att familjen skulle få en inkomst. Det var inget man reflekterade över, det fanns helt enkelt inget annat val. Álvaro påpekade att om hon hade jobbat och om han hade varit arbetslös vid det tillfället hade han varit ”mannen i huset”. Han hade inte haft något problem med det. Esteban var den enda som kände till möjligheten till pappaledigheten. Även om han medger att han skulle ha velat vara hemma när sonen var nyfödd så förstod han de stora fysiska påfrestningarna som det måste innebära att föda barn.

Rätten för fäder i Spanien att ta ut föräldraledighet har en kort tradition bakom sig. I och med den dåliga kunskapen om den bland de intervjuade fäderna blir det ganska påtagligt att information om denna från statliga institutioner har varit ytterst begränsad. Diskursen om den primära vården av barnet skulle kunna tolkas som direkt kopplad till modern. Till skillnad från de svenska fäderna har de därmed inte samma handlingsutrymme. I två av de spanska fallen talade männen om en önskan att kunna spendera mer tid med barnet. Dessa individuella önskemål var dock svåra att omsätta i praktiken på grund av strukturella orsaker. De spanska fäderna binds därmed upp av den begränsade lagstiftningen samt den rådande kulturella normen av modern som den primära vårdnadshavaren (jmf Hobson & Morgans 2002). Det naturliga blir att fadern fortsätter arbeta som vanligt medan moderna lämnar arbetet eller går ner i arbetstid. Eftersom dessa familjer är låginkomsttagare begränsas även möjligheterna för modern att stanna på arbetsmarknaden då formell omsorg är alltför kostsam.

Begränsningar för kvinnor att stanna kvar på arbetsmarknaden efter att de fått barn var något som de spanska fäderna vittnade om.

En kvinna som t.ex. blir gravid, det lättaste är att sparka henne. (Juan)

Ja, det är väldigt komplicerat för kvinnor generellt sätt och verkligen för mammorna. Saken är att det nog inte är första gången som en kvinna förlorar jobbet då hon blir gravid. (Ålvaro)

Att Ålvaros partner inte arbetade berodde dock på att hon var tvungen att hitta ett deltidsjobb med flexibla arbetstider.

Innan hon fick barn så jobbade hon. Sen så blev hon arbetslös och saken är den att hon inte har varit väldigt aktiv att leta efter ett nytt jobb. Men vi kan inte. Hon skulle behöva en väldigt flexibel arbetstid, deltid och så. [...] Min partner kan inte välja att söka efter jobb för hon har det handikappet att vara beroende av vissa tider. När man ska anställa henne drar de sig tillbaka, de anställer henne helt enkelt inte. (Ålvaro)

Detta skulle kunna kopplas till olika strukturer som får betydelse dessa mödrars och faders ansvarsfördelning mellan arbete och omsorg. Mödrarnas handlingsutrymme begränsas på grund av svårigheter att stanna kvar på arbetsmarknaden. Detta kan även sägas vara kopplat till rådande genusstruktur (jmf punkt 3.4.) Det är mamman som är beroende av att arbeta deltid och ha flexibla arbetstider. Diskurser kvinnligt och manligt innebär därmed att kvinnan förväntas ta hand om barnet medan mannen fortsätter ha det största försörjningsansvaret. Detta behöver dock inte innebära endast yttre förväntningar utan kan samtidigt innebära ett aktivt val (jmf Plantin 2001). Ålvaros partner valde aktivt att inte söka jobb eftersom hon föredrog att stanna hemma. Detta tillsammans med idealbilden av familjen som främsta ansvarig för omsorgen av barnet gör att det naturliga blir att modern stannar hemma.

De svenska föräldrarna kan istället sägas befinna sig i diskursen om den barnorienterade mannen. Detta kan sägas vara förmedlat via föräldraledigheten, vilken i teorin verkar könsneutral. Förhandlingar mellan de svenska männen och deras partner hade skett utan konflikter. Mamman hade velat vara hemma, det var inte något mer med det. Konstruktionen av faderskapet beror även på relationen mellan kvinnan och mannen (Hobson & Morgan 2002). Föreställningar om samhällets och kvinnans egna förväntningar på moderskapet om den primära rätten för kvinnan till det nyfödda barnet skulle kunna innebära att männen gav vika för sina partners behov.

6.7. Formell och informell omsorg – idealbilden för omsorg

Kulturella förhållanden får betydelse för idealbilder av omsorgen (Pfau-Effinger 1998). Samtidigt kan den institutionella utformningen förmedla vissa värden - lagstiftning och familjepolitik skapar normer för hur omsorgen bör se ut (Kremer 2007; Hobson & Morgan 2002). Hakim (2000) menar att även individuella preferenser kan verka utanför den institutionella och kulturella kontexten. I detta avsnitt kommer användningen av formell och informell omsorg att beskrivas och attityder till den.

Av de svenska fäderna hade samtliga sina barn på dagis på heltid. Alla barnen hade även börjat när de var mellan ett och tre år gamla. Fäderna framförde det som en självklarhet att barnen gick på dagis. Detta skulle kunna betraktas som en nödvändighet då paren återgått till att arbeta heltid efter föräldraledigheten. Jonas dotter hade däremot börjat på dagis vid ett års ålder trots att mamman var sjukskriven på grund av depression vid det tillfället och var hemma på heltid.

De spanska barnen hade börjat på den kommunala förskolan vid tre års ålder. Detta berodde på att de inte skulle ha tjänat ekonomiskt på att använda sig av formell vård. Det fanns dock skillnader i inställningen till den formella vården mellan de spanska och svenska fäderna. De spanska fäderna uttryckte att de och mamman hade föredragit att hon hade tagit hand om barnet istället för att betala för en barnflicka eller ett privat dagis.

Saken är den att det ska löna sig. Man brukar inte ge deltid som betalar bra, det brukar vara löjligt dåligt betalt. Och då skulle vi bli tvungna att anställa någon som skulle kunna hjälpa oss med våran son. Så därför tjänar vi varken på det ekonomiskt eller för vårt eget välbefinnande. För att någon annan ska ta hand om våran son så föredrar vi att det är hans mamma. (Álvaro)

Juan hade inte satt sig in i hur barnomsorgen fungerade. Det var helt enkelt inte aktuellt eftersom dottern inte fyllt tre år. Han sa att det visst var något positivt att man kunde lämna bort barnen om det så behövdes för att båda var tvungna att arbeta.

Det är väl bra. Men om paret kan anpassa sig till att ta hand om barnet så verkar det för mig viktigare att barnet kan få uppleva de första åren tillsammans med mamman eller pappan än att barnet går på dagis. Men om man inte har något annat val på grund av arbete så är det väl bra. Jag känner dock inte till det så mycket. (Juan)

En annan skiljelinje var synen på den kommunala skolans innebörd. För Álvaro innebar det att sonen fick komma i kontakt med andra barn och få en grundutbildning inför skolan. Han benämnde dagis som skolan och talade om att han för tillfället inte var så orolig för hans sons utbildning eftersom det mesta var på lek, men att i framtiden var detta något som de var tvungna att fundera på. Juan påpekade även att barnet på dagis kom i kontakt med andra barn. Eftersom de umgicks mycket med vänner som också hade barn så hade hans behov hans dotter inte gå på dagis eftersom hon redan var runt andra barn. Den formella barnomsorgen handlade därmed för fäderna om utbildning och andra komma i kontakt med andra barn (jmf León 2007). Det betraktades som en nödlösning att utnyttja den privata omsorgen innan förskolan.

Familjen som huvudansvarig för omsorgen var även märkbar i synen på informell omsorg. Álvaro hade sin bror i Bilbao medan hans partners familj bodde i Madrid. Mamman gick bort för 15 år sedan och pappan var oförmögen att ta hand om sonen. Dock beskrev han att hans familj var de tre - sonen, mamman och han själv. De brukade aldrig ta hjälp från någon annan

för att ta hand om sonen. Liknande gällde för Juan. Han hade inga nära anhöriga i närheten men vänner som ibland skulle kunna hjälpa till. Detta var något de vanligtvis inte gjorde. Oftast handlade det om undantagsfall när inget alternativ fanns att tillgå. Esteban hade hans familj som fanns som stöd, men även för honom var det sällan som han tog hjälp från någon annan. De spanska fäderna såg det därmed som en sista utväg om det var absolut nödvändigt att någon annan tog hand om barnet.

Samtliga av de svenska fäderna hade även möjlighet att ta hjälp från nära anhöriga. Oftast handlade det om mor- eller farföräldrarna som kunde hjälpa till ifall det behövdes. Ulf hade svärföräldrarna och hans äldre barn som fick ställa upp då och då. Jonas före detta flickvän hade sina föräldrar i närheten som ofta tog hand om dottern. Henrik och hans fru hade sina familjer i samma stad och kunde även lämna bort barnen när det behövdes. Till skillnad från de spanska fäderna var det inga problem med att lämna bort barnen utan sågs som något naturligt att släkten och nära vänner fungerade som stöd.

För de spanska fäderna kan huvudansvaret för omsorgen sägas ligga inom den egna familjen, att paret själva enbart ska ta hand om barnet. Detta blir även tydligt i den formella barnomsorgens innebörd för fäderna – det handlade i första hand om utbildning och att barnet kom i kontakt med andra barn istället för omsorg. Idealbilden för männen kan därmed sägas omsorgen stannar inom familjen och helst att det är mamman som tar hand om barnet. För de svenska fäderna innebär varken den formella eller informella omsorgen något negativt för barnet. De såg inga problem i att lämna bort barnet och mamman förväntades återgå till arbetet när föräldraledigheten var över.

Idealbilden av mamman som mest lämpad för omsorgen blev speciellt påtaglig när Esteban berättade om vårdnadstvisten om sonen.

Ja, det fanns inte många möjligheter till diskussion. Hon hade gjort det klart för sig långt innan att hon inte ville ha någon delad vårdnad 50/50. Och jag var tvungen att anpassa mig efter hennes krav eftersom lagen värnar om det. Vi kom fram till en överenskommelse om den här veckan som jag har honom för jag bråkade med henne om den. Men jag lyckades tillslut få den. Om det inte skulle vara för det hade det bara varit veckoslut. [...] Det är en exploatering av mannen. För jag tycker att vi ska ha lika rättigheter och så är det inte. Lagen lägger mer värde vid kvinnan. (Esteban)

Lagstiftningen värnade om moderns rätt till vården av sonen. Samtidigt var Estebans preferens att ha delad vårdnad tillsammans med modern. Hans faktiska valmöjligheter begränsades dock av den rådande lagstiftningen. Till skillnad från Esteban beskrev Jonas uppdelningen av vården om dottern som en relativt enkelt process. När han och mamman hade bestämt sig föll det sig naturligt att de skulle dela lika. Som ovan nämnt berättade Jonas

däremot om bemötandet han brukar få på arbetsplatsen. De flesta av fäderna hade barnen enbart på helgerna och det sågs som något onormalt att som man ta så pass stor del av vårdsnaden som han. Trots att lagstiftningen kan lägga lika stor vikt för både moderns och faderns vård kan samtidigt andra kulturella förhållanden påverka. Jonas valmöjligheter skiljde sig dock från Estebans - han hade möjligheten att omsätta sina preferenser i praktiken.

7. Sammanfattning

I intervjuerna framkom såväl skillnader såsom likheter i fädernas attityder till fadersrollen och erfarenheter av faderskapet. I denna del ska jag sammanfatta de slutsatser som går att dra utifrån resultatet och analysen. Som tidigare nämnt kan inga generaliseringar göras eftersom studien är liten, endast de intervjuade fädernas berättelser kan beskrivas.

Den svenska och spanska välfärdsstatens utformning skiljer sig betydligt åt. Detta innebär olika förutsättningar för män som fäder eftersom det skapar olika normer för faderskapets innebörd (Hobson & Morgan 2002). Den institutionella utformningen kan även sägas vara värdeimpregnerad – den skapar normer för hur omsorgen bör se ut (Kremer 2007). Samtidigt förhåller sig fäderna till en genusordning, en kulturell kontext om uppfattningar om vad män och kvinnor, samt mödrar och fäder, bör göra (Connell 2003; Pfau-Effinger 1998).

Den största skillnaden var hur fädernas familjeliv organiserades. De svenska fädernas partners var heltidsarbetande medan de spanska männens partners inte förvärvsarbetade eller arbetade betydligt mindre. Detta är något som direkt skulle kunna kopplas till den institutionella utformningen. Det fick även betydelse för ansvarsfördelningen på hemmafronten, vilken kan sägas vara beroende av mammans sociala position. För de svenska fäderna skulle detta kunna tolkas som att de har ett mindre handlingsutrymme än de spanska fäderna att välja nivå på engagemang. Maktrelationen mellan de svenska paren kan sägas vara mer symmetrisk då kvinnans sociala position ger henne möjlighet till förhandla ansvarsfördelningen på hemmafronten. Samtidigt kan det också tolkas som att de spanska männen har mindre möjlighet att välja att ta ansvar för hemmet eftersom de har ett större försörjningsansvar och eftersom hemmet kulturellt tydligare förstås som kvinnans ansvar.

Den institutionella utformningen kan få betydelse för idealbilder för omsorgen. Detta blev tydligt i fädernas syn på barnomsorgen. För de svenska fäderna betraktades detta som något självklart att barnen gick på dagis. Barnomsorgen för de spanska fäderna handlade istället om utbildning. Att använda sig av någon form av formell omsorg innan förskolan sågs som en nödlösning. Omsorgen kan därmed sägas vara direkt kopplad till familjen med mamman som den bäst lämpade.

En annan faktor som skulle kunna tyda på skillnader i attityder till faderskapet är rätten till föräldraledighet eftersom detta signalerar vem som bär det primära omsorgsansvaret. För de svenska männen var denna uppdelning något som skett naturligt. De hade automatiskt gett kvinnan de dagar hon önskade. Detta skulle kunna förklaras med den rådande

genusstrukturen. Föreställningar om moderskapet kan sägas vara kopplad till den primära rätten till den första tiden med barnet.

Samtliga av fäderna förhöll sig till diskuren om den barnorienterade mannen. Män som inte tog ansvar och var fast i traditionella värderingar beskrevs i negativa termer. För de spanska fäderna var det viktigt att definiera en bra pappa. Han beskrevs i termer av att stå nära barnet och vara kärleksfull. Detta var något som inte behövdes uttryckas för de svenska fäderna. Detta skulle kunna tolkas som att den barnorienterade pappan är internaliserad hos de svenska fäderna. En förklarande faktor till detta skulle kunna vara att ideal om den familjeorienterade i mannen som nyligen fått genomslagskraft i Spanien, vilket i Sverige har varit ett politiskt projekt sedan 1970-talet.

Likheter kan sägas finnas i fädernas konstruktion av och syn på faderskapet. Detta blev tydligt i fädernas syn på sin omsorg. Den handlade om att spendera tid med barnet, att ägna sig åt aktiviteter utanför hemmet och lära barnet att bli självständig. Vad männen beskriver kan tolkas som en maskulin omsorg vilken skiljde sig från den feminina. Detta blev även tydligt när männen beskrev manliga förebilder som varit betydande för deras konstruktion av faderskapet då dessa beskrevs i liknande termer. Skillnader låg dock i hur fäderna värderade denna omsorg. De svenska fäderna tenderade att se sin omsorg som mer positivt för barnet. Mödrarnas omsorg var istället mer positivt för de spanska. Detta skulle kunna tolkas som att den modern är den bäst lämpade för spanska fäderna. Denna uppdelning i manligt och kvinnligt blev tydlig i uppfattning av att mödrar och fäder skiljer sig åt.

Den institutionella kontexten kan sägas påverka hur dessa fäder organiserar familjelivet. Dock finns vissa likheter som förhåller sig till andra strukturer som kan verka gemensamt utanför nationens gränser (Hearn 2002). Diskurser om manligt och kvinnligt är något som får betydelse för dessa fäders praktiker och uppfattningar. Det kan handla om att försörjning av familjen står kvar som en viktig faktor för männen. Samtidigt förhåller de sig till diskursen om den barnorienterade mannen. Detta är något som dock inte behöver omsättas i praktiken. Här kan dock den institutionella kontexten få betydelse för fäders valmöjligheter. De svenska fäderna kan sägas ha större handlingsutrymme än de spanska fäderna att ta större del i omsorgsansvaret. Dock kan andra strukturer, såsom genusstrukturen, begränsa fäders valmöjligheter. Samtidigt finns en möjlighet att gå emot dessa eller ge vika för dem.

Studien är som sagt småskalig och kan endast säga något om de fäder som intervjuats. Det kan dock visa på vissa tendenser som bör forskas vidare på. Studier över mäns faderskap i Spanien finns i liten omfattning. Jag hoppas att mitt resultat har bidragit till att fylla en del av lucka och för att framtida studier inom detta område.

8. Referenser

Böcker

AlberdÍ, I. (1999) *La nueva familia española*. Madrid: Taurus.

Bekkengen, L. (2002) *Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Malmö: Liber.

Bergman, H. & Hobson, B. (2002) Compulsory fatherhood: the coding of fatherhood in the Swedish welfare state. I: Hobson, B. (red.) *Making Men into Fathers. Men Masculinity and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge University Press.

Connell, R.W. (2003) *Genus*.

Connell, R.W. (2008). *Maskuliniteter*. Göteborg: Diadlos.

Crompton, R. Lewis & S. Lyonette, C. (2007). Introduction : The Unravelling of the “Male Breadwinner” Model – and Some of its Consequenses. I: Crompton, R. Lewis, S. Lyonette, C. (red:er) *Women, men, work and family in Europe*. New York: Palgrave Macmillan.

Danermark, B. Ekström, M. Karlsson, J. & Jakobsen, L. (1997). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.

den Dulk, L. & van Doorne-Huiskes, A. (2007) *Social policy in Europe: its impact on family and work*. I: Crompton, R., Lewis, S. och Lyonette, C. (red:r). (2007) *Women, men, work and family in Europe*. New York: Palgrave Macmillian.

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Engdahl, O. & Larsson, B. (2006) *Sociologiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Esping-Andersen (1999). *Social Foundations of Postindustrial Economics*. Oxford : Oxford University Press, 1999

Hakim, C. (2000). *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century*. Oxford University Press.

Hakim, C. (2003) *Models of the family in modern societies. Ideals and realities*. Aldershot: Ashgate

Hearn, J. (2002). Men, fathers and the state: national and global relations. I: Hobson, B. (red.) *Making Men into Fathers. Men Masculinity and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge University Press.

Hobson, B. & Morgan, D. (2002). Introduction. I: Hobson, B. (red.) *Making Men into Fathers. Men Masculinity and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge University Press.

Kremer, M. (2007). *How Welfare States Care. Culture, Gender and Parenting in Europe*. Amsterdam University Press.

Morgan, D. (2002) Epilogue. I: Hobson, B. (red.) *Making Men into Fathers. Men Masculinity and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge University Press.

Plantin, L. (2001) *Män, familjeliv och föräldraskap*. Umeå: Boréa.

Artiklar

Brandth, B. Kvande, E. (1998) Masculinity and child care: the reconstruction of fathering. *The Sociological Review*, vol. 46, n. 2: 293-313.

Demetriou, D.Z. (2001) Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. *Theory and Society*. 30: 337-361.

León, M. (2007) Speeding up or holding back?: Institutional factors in the development of childcare provision in Spain. *European Societies*, vol. 9, no. 3: 315-337

Moreno Minguez, A. (2009) Family and gender roles in Spain from a comparative perspective. *European Societies*, vol. 12, no. 1: 85-111.

Pfau-Effinger, B. (1998). Gender Cultures and the Gender Arrangement – A Theoretical Framework for Cross-National Gender Research. *Innovation*, vol. 11, no. 2: 147-166.

Torres Velazquez, L.E. (2004) La Paternidad: Una mirada retrospectiva. *Revista de Ciencias Sociales*, vol. 3, no. 105: 47-58.

Internet

Nordgren, Malin (2010) Forskare: "Pappaledighet har setts som en 'mysbonus'". *Dagens Nyheter* 27 april 2010, Tillgängligt på: < <http://www.dn.se/insidan/forskare-pappaledighet-har-setts-som-en-mysbonus-1.1084108> >. Hämtad 2 juni 2010.

Pasos Morán, M. (2006) Estadística y lucha por la igualdad de derechos en la era de la transversalidad. *Participación de las asociaciones de mujeres en las políticas de igualdad hoy. Forum de Política Feminista*. <www.ief.es/investigacion/Temas/Genero/Transversalidad.pdf> Hämtad: 2010-06-01

www.seg-social.es (Spanska försäkringskassan) *Ley 39/1999 para promover la conciliación de la vida familiar y laboral de las personas trabajadoras*. Hämtad 2010-06-05.

www.serpadres.es

Intervjuguide

FAMILJ

1. Personuppgifter:
 - ålder
 - civilstånd/familjeförhållande
 - arbete, arbetstider
2. Berätta om personer i ditt hushåll:
 - barnets/barnens ålder och kön
 - partner: utbildningsnivå, arbete, arbetstider
3. Andra familjeförhållanden:
 - Har du andra barn?
 - Har din partner andra barn?
 - Berätta om din egen familj
 - Berätta om din partners familj

FÖRÄLDRASKAPET

1. Vilka minnen har du från umgänge med din pappan, t.ex. olika aktiviteter? Hur mycket tid har du haft med din pappa? Och din mamma?
2. Hur har fördelningen sett ut i hemmet mellan mamman och pappan?
3. Vem har du haft starkast relation till, mamman eller pappan? Hur har dessa sett ut?
4. Finns det någon annan i din omgivning som har varit en förebild för dig? På vilket sätt?

FÖRÄLDRASKAPET

1. Hur gick det till när ni skaffade barn? Var det planerat?
2. Vad kännetecknar en bra pappa? En bra mamma?
3. Hur känner du att du själv uppfyller dessa krav?
4. Vad tror du din omgivning förväntar av dig som pappa och man? Vad tror du din partner förväntar sig av dig?
5. Stämmer denna bild överens med din egen uppfattning? Skulle du önska att det var på ett annat sätt?
6. Hur förändrades din syn på dig själv när du fick barn?

ARBETSLIV OCH FAMILJELIV

FAMILJELIV

1. Beskriv den typiska vardagen (för dig, din partner, dina barn)
2. Vilka är de svåraste tidpunkterna på dagen? Finns det tillfällen när du känner dig stressad, i så fall vilka?
3. Finns det andra som hjälper till med barnen? I sådana fall, varför dessa personer? Och hur ofta? I vilka sammanhang?
4. Har du och din partner varit osams gällande barnuppfostran och ansvarsfördelning över hemmet?
 - 4.1. Önskar du att mamman agerade annorlunda på något sätt?

- 4.2. Tror du att mamman önskar att du agerar på annat sätt?
- 4.3. Diskuterar ni ofta om ansvarsfördelning?

BARNOMSORG (ifall denna används)

1. Vilken form av barnomsorg använder du? Hur ofta? Varför/Varför inte?
2. Vad finns det för nack-/fördelar?

ARBETE

1. När du fick barn, fick det någon effekt för ditt arbete? Och för din partner?
2. Kan du förhandla om arbetstider och arbetsförhållanden på grund av ditt barnomsorgsansvar? Informellt eller formellt?
3. Har din chef och dina arbetskamrater förståelse för din roll som förälder? Hur blir du bemött?
4. Tror du att det kan finnas några nack-/fördelar med att vara förälder för arbetet?

FÖRÄLDRAFÖRSÄKRING

1. Vilken typ av föräldraförsäkring har du utnyttjat? Och din partner?
2. Vad är din inställning till denna?

Resumen

Distintos contextos institucionales y culturales pueden provocar diferencias en las prácticas de los padres y actitudes hacia la paternidad. Diversas entrevistas realizadas, tanto a padres suecos como españoles, hacen posible el objetivo de esta tesis describiendo las experiencias y actitudes hacia la paternidad y su relación en el contexto institucional y cultural. La selección de padres suecos y españoles sirve para ilustrar las diferencias y similitudes en dos Estados de bienestar. Diferencias en la distribución de trabajo laboral y doméstico son provocadas como consecuencia de una política social concreta, siendo los padres españoles a destacar como cabezas de familia. Además diferencias aparecen en las actitudes hacia la educación infantil. Las estructuras de género provocan a su vez experiencias y actitudes similares. La nueva imagen de paternidad es adoptada por ambos padres incorporando el cuidado y la atención emocional. Sin embargo, la distinción entre cuidado de padres y madres evidencia dicha estructura siendo las actividades exteriores al hogar propias del padre y permaneciendo de este modo las madres dentro de la esfera privada.